

Informatīvais ziņojums par vispārējās vidējās
izglītības attīstību Ogres novadā
“Mūsdienīgas vidusskolas pieredze Ogres novadā”

OGRE
2022. GADS

SATURS

1.	Kopsavilkums	2
2.	Mūsdienīga un kvalitatīva vispārējā vidējā izglītība - pasaules pieredze un aktuālās tendences	3
2.1.	Vecumposma attīstības vajadzības vidusskolēnam	3
2.1.1.	Fiziskā un kognitīvā attīstība	4
2.1.2.	Psihoemocionālā attīstība	5
2.1.3.	Izaugsme un karjeras uzdevumi	5
2.1.4.	Morālo vērtību sistēmas un garīgā attīstība	6
2.1.5.	Jaunie izaicinājumi	6
2.1.6.	Secinājumi un priekšlikumi	7
2.2.	Vidusskolas pedagogu profesionālās kompetences	7
2.2.1.	Secinājumi un priekšlikumi	9
2.3.	Mācību un socializācijas pieredze mūsdienīgā vidusskolā	9
2.3.1.	Skolēnu ar līdzīgām interesēm grupēšana	9
2.3.2.	Mācību darba organizācija sadrumstalotības mazināšanai	10
2.3.3.	Individualizācija un personalizācija	10
2.3.4.	Mācību metodes aktīvai skolēnu iesaistei un augstākiem izziņas līmeņiem	11
2.3.5.	Paplašināts atbalsta personu tīkls	11
2.3.6.	Skolēnu paplašinātā mācību pieredze	11
2.3.7.	Partnerības un ārvalstu pieredze	11
3.	Plānošanas dokumenti un normatīvais regulējums vispārējā vidējā izglītībā	13
4.	Vispārējās vidējās izglītības Ogres novadā raksturojums	19
4.1.	Vispārējās vidējās izglītības pieprasījums	19
4.2.	Vispārējās vidējās izglītības piedāvājums	21
4.3.	Vispārējās vidējās izglītības iestāžu darba rezultāti	21
4.4.	Vispārējās vidējās izglītības iestāžu resursi	23
5.	Ogres novada vispārējās izglītības iestāžu attīstības potenciāla izvērtējums un attīstība līdz 2027. gadam	26
5.1.	Vispārējās vidējās izglītības pieprasījuma prognoze	26
5.2.	Vispārējās vidējās izglītības iestāžu attīstības potenciāla izvērtējums	26
5.2.1.	Ogres Valsts ģimnāzijas attīstības potenciāls	28
5.2.2.	Ogres 1. vidusskolas attīstības potenciāls	28
5.2.3.	Jaunogres vidusskolas attīstības potenciāls	29
5.2.4.	Ikšķiles vidusskolas attīstības potenciāls	29
5.2.5.	Ķeguma komercnovirziena vidusskolas attīstības potenciāls	29
5.2.6.	Edgara Kauliņa Lielvārdes vidusskolas attīstības potenciāls	30
5.2.7.	Madlienas vidusskolas attīstības potenciāls	30
5.2.8.	Suntažu vidusskolas attīstības potenciāls	30
6.	Bibliogrāfija	31

1. Kopsavilkums

Vidusskolas laiks ir īpašs periods jaunieša dzīvē. Bieži šis dzīves posms beidzas ar vidējās izglītības iegūšanu, pašnoteikšanās un identitātes jautājumu atrisināšanos personībā, personīgās dzīves un vērtību orientieru atrašanu un karjeras plānu izveidošanos.

Vidusskolēna psihemocionālās un personības attīstības vajadzības pieprasa tādu skolas vidi, kurā jābūt iespējai brīvi izpaust savas individuālās intereses pētniecībā, zinātnē, radošajā darbībā un sabiedriskās aktivitātēs kopienas labā. Motivācijas un karjeras izaugsmes veicināšanai skolai jāņem vērā jauniešu dažādās intereses un vajadzība uzturēt veselīgu savstarpējo konkurenci, un dialogu ar pieaugušajiem kā autoritātēm, kas prot iet blakus un veicināt diskusijas.

Lai izglītības vide veicinātu jauniešu vēlmi iesaistīties demokrātijas un sabiedrības procesos, veicinātu ģimenes vērtību sistēmas un atbildības izjūtas pret nākamajām paaudzēm attīstību, skolai savās izglītības programmās jāiekļauj personības pašpietiekamības, moralitātes un garīgo vērtību audzināšana, kas attīstās, balstoties personīgās pieredzes un pārdzīvojuma, sarežģītu plašāku jautājumu analizē.

Lai apmierinātu minētās jauniešu vajadzības, vispārējās izglītības iestādēm jāturpina pilnveidot savu darbību, ņemot vērā pasaulē aktuālas un pārbaudītas mācību darba organizācijas un pedagoģiskās pieejas. Vidusskolas piedāvājumam jābūt atbilstošam jauniešu interesēm un nākotnes plāniem, jāmazina mācību darba organizācijas sadrumstalotība, mērķtiecīgi jāievieš mācību darba individualizācija un personalizācija, jāturpina ieviest mācību metodes aktīvai skolēnu iesaistei un augstākiem izziņas līmeņiem, jāpaplašina skolēnu atbalsta personu tīkls, jāpilnveido skolēnu paplašināto mācību pieredze, aktīvāk jāsadarbojas ar iekšzemes un ārvalstu partneriem.

Iepriekš minēto uzdevumu veikšanai svarīgas gan mērķtiecīgas izglītības iestāžu vadības komandas, gan uzņēmīgi pedagogi. Zinātniskie pētījumi ir pierādījuši, ka skolotāji un to efektīva sadarbība ir svarīgākais elements skolēnu mācīšanās veicināšanā, akadēmiskajos sasniegumos un ilgtermiņa karjeras izaugsmē. Nozīmīgi, lai vidējās izglītības posma pedagogiem arvien attīstītos skolotāju profesionālās kompetences, kas nepieciešamas, lai veiksmīgi izpildītu jomas profesionālās darbības, risinātu nestandarta situācijas un reaģētu uz darba tirgus izmaiņām.

Ogres novadam ir tiesības un pienākums veidot vispārējās vidējās izglītības sistēmu novadā, kuras vispārējās vidējās izglītības iestādes piedāvā mūsdienīgu un kvalitatīvu izglītības pieredzi. Šo pienākumu un tiesības nosaka gan ārējie normatīvie akti, gan dažāda līmeņa politikas plānošanas dokumenti. Kopumā gan ārējie normatīvie akti, gan politikas plānošanas dokumenti iezīmē nepieciešamību veidot izglītības iestādes ar lielāku skolēnu skaitu vidējās izglītības posmā, lai varētu īstenot mūsdienīgu un kvalitatīvu izglītības procesu.

2022./23. mācību gadā Ogres novadā ir astoņas vispārējās vidējās izglītības iestādes. Četras no tām – Jaunogres vidusskola, Ķeguma komercnovirziena vidusskola, Ogres Valsts ģimnāzija un Suntažu vidusskola – neizpilda valsts noteiktos minimālā skolēnu skaita kritērijus, bet visas izglītības iestādes izpilda valsts noteiktos kvalitātes kritērijus. Novadā vērojama vispārējās vidējās izglītības pedagogu novecošanās – 25% pedagogu ir 60 vai vairāk gadu, un vecumā līdz 39 gadiem ir tikai 24% pedagogu.

Ziņojumā piedāvātas būtiskas izmaiņas novada vispārējās vidējās izglītības darba organizācijā. 2022. gadā tiks uzcelta Ogres Valsts ģimnāzijas ēka, kuru piedāvāts atvēlēt 10. – 12. klašu skolēniem, veidojot pasaules mērogā optimālu vidējās izglītības iestādi ar 600 – 670 vidusskolēniem. 2022./23. mācību gadā Ogrē 10. klasi plānots uzņemt Ogres Valsts ģimnāzijā, bet neuzņemt Ogres 1. vidusskolā un Jaunogres vidusskolā. Citām novada vispārējās vidējās izglītības iestādēm piedāvāts noteikt minimālo skolēnu skaitu vidusskolā – 12 skolēnus klasē vai 36 skolēnus 10. – 12. klašu posmā Madlienas vidusskolai un Suntažu vidusskolai, 18 skolēnus klasē vai 54 skolēnus 10. – 12. klašu posmā Ikšķiles vidusskolai, Ķeguma komercnovirziena vidusskolai un E. Kauliņa Lielvārdes vidusskolai.

Informatīvo ziņojumu plānots izmantot Ogres novada izglītības attīstības stratēģijas 2022. – 2027. gadam izstrādē.

2. Mūsdienīga un kvalitatīva vispārējā vidējā izglītība - pasaules pieredze un aktuālās tendences

Lai Ogres novada skolēniem nodrošinātu mūsdienīgu un kvalitatīvu vispārējo vidējo izglītību, nozīmīgi aplūkot pasaules pieredzi un aktuālās tendences vispārējās vidējās izglītības posmā.

Nodaļā "Vecumposma attīstības vajadzības vidusskolēnam" sniegts zinātniskās literatūras pārskats par vidusskolas vecuma jauniešu fizisko, kognitīvo un psihoemocionālo attīstību, izaugsmes un karjeras uzdevumiem, morālo vērtību sistēmu un garīgo attīstību, kā arī jaunākajiem vecumposma izaicinājumiem. Nodaļas noslēgumā apkopoti literatūras pārskatā balstīti secinājumi un priekšlikumi tādai vidusskolas pieredzei, kurā ievērotas vidusskolēna attīstības vajadzības.

Nodaļā "Vidusskolas pedagogu profesionālās kompetences" uzskaitītas mūsdienīga un kvalitatīva mācību procesa nodrošināšanai nozīmīgas pedagogu profesionālās kompetences. Kodolīgi aprakstītas arī izglītības iestādes vadītāja kompetences mūsdienīga un kvalitatīva mācību procesa nodrošināšanai. Netiek sagaidīts, ka vispārējās vidējās izglītības pedagogam piemīt visas uzskaitītās profesionālās kompetences, tomēr šāds kompetenču kartējums ļauj pieņemt izsvērtākus lēmumus par pedagogu piesaisti, atlasīti, atbalstu un profesionālo pilnveidi.

2.1. Vecumposma attīstības vajadzības vidusskolēnam

Pusaudžu vecumposms ir pārejas periods starp bērna vecumu un pieaugušā dzīvi, kas pakāpeniski ar realitātes un patstāvības pieredzes gūšanu no agrīnajiem pusaudža gadiem (10 - 13 gadu vecumam) iestiepjas agrīnās jaunības periodā (16 - 30 gadu vecums) (Ēriksons.E.H.). Dažādu psihiskās veselības un attīstības pētīkņu skatījumā un dažādos sociālkulturālos apstākļos pusaudžu vecumposms tiek iedalīts atšķirīgi - pārsvarā tiek uzskatīts, ka tas ir vecums starp 11 un 19 gadiem, un beidzas ar vidējās izglītības iegūšanu, pašnoteikšanās un identitātes jautājumu atrisināšanos personībā, personīgās dzīves un vērtību orientieru atrašanu un karjeras plānu izveidošanos. Tomēr kvalitatīvie pētījumi psihiatrijā un novērojumi par jaunu cilvēku emocionālo labklājību norāda, ka sociāli labklājīgākās valstīs pusaudžu vecumposma īpatnības jauniem cilvēkiem saglabājas aptuveni līdz 30 gadu vecumam, kas saistīts ar iespēju ilgāk palikt vecāku aprūpē, vēlāk uzsākt patstāvīgu un neatkarīgu dzīvi (Ammaniti M. 2011).

Tikai 20. gadsimta otrajā pusē pētīkņi sāka pievērst īpašu uzmanību tam, ka vidusskolās, veidojot mācību programmas, būtu nozīmīgi ievērot skolēnu vecumposma vajadzības. Piemēram, Džoana Lipsica ir Ziemeļkarolīnas Universitātes Chapel Hill Agrīnās pusaudžu vecuma centra direktore un grāmatas "Veiksmīgas jauniešu skolas" autore, kas veikusi virkni novērojumu un pētījumu, pamatojot nepieciešamību izglītību sasaistīt ar vecumposma vajadzībām vidusskolas vecumā, mācīšanās motivācijas, personības attīstības un jēgpilnas izglītības veicināšanas nolūkā (Joan Lipsitz, 1984). Virkne pētījumu 20. gadsimta beigās un 21. gadsimta sākumā tika apkopoti, apvienojoties izglītību veicinošām organizācijām ASV (Association for the Development of Supervision and Curriculum, 1975; National Association of Secondary School Principals, 1989; National Association of Secondary Schools, 1982, 1995, 2003, 2010), kur kopumā tika norādīts, ka, veicinot jauno cilvēku attīstību izglītības vidē, veiksmīgs izglītības ieguvums var tikt nodrošināts vienīgi, balstoties attiecīgā vecumposma fiziskajā, kognitīvajā, morālajā un sociālpsholoģiski emocionālajā attīstībā, kā arī garīgo veselību veicinošā attīstībā (Scales, 2010). Svarīgi, lai profesionāļi un izglītības procesa organizētāji pārzinātu šīs vajadzības un neuzvertu tās pārāk vienkārši un pašsaprotami, ņemtu vērā, ka vidusskolēna personības attīstības gaitai ir individuāla psihodinamika, kas atkarīga no dzīves apstākļiem, ģimenes vērtībām, sociālkulturālā konteksta, etniskās piederības, dzimuma un citiem faktoriem (Kellough & Kellough, 2008).

Pēdējie pētījumi pēc COVID-19 pandēmijas par pusaudžu garīgo veselību norāda uz augstiem riskiem, kas var apgrūtināt iekļaušanos izglītības vidē. 2021. gada 17. novembra ziņojumā par pusaudžu garīgo veselību teikts: "Katrs sestais cilvēks ir vecumā no 10 līdz 19 gadiem. Pusaudža

vecums ir unikāls un veidojošs laiks. Fiziskas, emocionālas un sociālas pārmaiņas, tostarp nabadzība, ļaunprātīga izmantošana vai vardarbība, var padarīt pusaudžus neaizsargātus pret garīgās veselības problēmām. Pusaudžu aizsardzība pret likstām, sociāli emocionālās mācīšanās un psiholoģiskās labklājības veicināšana un garīgās veselības aprūpes pieejamības nodrošināšana ir ļoti svarīga viņu veselībai un labklājībai pusaudža un pieaugušā vecumā. Tiek lēsts, ka visā pasaulē 1 no 7 (14%) 10 – 19 gadus veciem jauniešiem saskaras ar garīgās veselības traucējumiem (Institute of Health Metrics and Evaluation. Global Health Data Exchange (GHDx), tomēr tie lielākoties netiek atpazīti un netiek ārstēti (PVO, 2021). Pēc pārciestajiem pandēmijas ierobežojumiem vērojama tendence, ka kopumā pieauguši trauksmes traucējumi un paškaitējoša uzvedība pusaudžiem, kas skar arī vidusskolas vecuma skolēnus. Latvijā apkopotā pētījuma, kas veikts 2020. gada nogalē, dati rāda, ka vairāk nekā 60% pusaudžu mentālā veselība pandēmijas laikā ir pasliktinājusies (Pusaudžu psihoterapijas centrs). Tāpēc mūsdienīgā skolā jābūt resursiem, kas palīdz savlaicīgi atpazīt un novērst minētos riskus, piemēram, vienaudžu savstarpējā mentoringa un atbalsta programmām, sociālpsiholoģiskā atbalsta pieejamībai.

2.1.1. Fiziskā un kognitīvā attīstība

Pusaudžu vecumā notiek ļoti daudz fizisku un mentālu attīstības pārmaiņu. Līdzīgs attīstības lēciens cilvēka ķermenī ir raksturīgs vienīgi līdz 3 gadu vecumam. Notiek straujas auguma un svara izmaiņas, iekšējo orgānu palielināšanās, kā arī izmaiņas skeleta un muskuļu sistēmā. Meitenēm augšana parasti beidzas aptuveni divus gadus agrāk nekā zēniem (Brighton, 2007). Jāņem vērā, ka kauli aug ātrāk nekā muskuļi, kas izraisa bieži sastopamas augšanas sāpes muskuļos un cīpslās, jo tie tiek pastiprināti iestiepti. Bieži novērojamas galvassāpes, reiboņi un koordinācijas problēmas vecāko pamatskolas klašu un vidusskolas vecuma skolēniem, kā arī asinsspiediena svārstības, kas saistīts ar sirds asinsvadu sistēmas nespēju tikt līdz straujajai augšanai (Kellough & Kellough, 2008). Pusaudži starp 14 un 19 gadu vecumu bieži var būt jutīgi pret fizisku slodzi, sevišķi ja viņiem ir nepietiekams uzturs un vispārējā fiziskā sagatavotība, kas ir par pamatu biežām sūdzībām par trauksmi un pastiprinātu nogurumu. Šajā vecumā ir izteikti paaugstināti seksuālas aktivitātes impulsi, kas prasa sublimēšanās iespēju. Ārēji redzamās atšķirības fiziskajā briedumā jaunos cilvēkos var izraisīt stresu un kautrēšanās jūtas, iespējams, viņu psihoemocionālo attīstību. Tāpēc svarīgi, lai skolas vide nodrošinātu vidusskolēniem plašas fiziskās aktivitātes un vispārējās fiziskās sagatavotības iespējas, kā arī pieaugušo atbalstošu un skaidrojošu attieksmi par pārmaiņām fiziskajā ķermenī, veselības uzturēšanā un psihohigiēnā. Skolā jānodrošina informācija par narkotisko vielu un alkohola kaitīgo ietekmi, veselīgu dzīvesveidu, jānodrošina iespēja kustībām ikdienas mācību ritmā un iespēju privātai telpai un atpūtas brīžiem (Brighton, 2007). Arī smadzeņu darbībā šajā vecumā notiek būtiskas pārmaiņas - intensīva jaunu sinoptisko saišu veidošanās, smadzeņu nobriešanas procesi - attīstās spēja analizēt, plānot un paredzēt sekas, pieaug impulsu kontroles spēja, pieaug spēja izturēt frustrāciju. Tomēr arī šīs izmaiņas katram notiek atšķirīgā tempā. Jaunākajā pusaudžu vecumā skolēni parasti spēj domāt, balstoties konkrētās loģiskās operācijās, tāpēc ir vajadzīga iespēja trenēties un praktizēt pēc paraugiem. Vidusskolas vecumā pieaug spēja izstrādāt un pārbaudīt hipotēzes, analizēt un sintezēt datus, izprast sarežģītus jēdzienus un domāt reflektīvi (Manning, 2002). Nobrieduši pusaudži sāk izprast metaforu nianšes, abstrahēt un izgūt jēgu no tradicionālām gudrībām un spēj piedzīvo metakognīciju (Kellough & Kellough, 2008). Tāpat viņi arvien vairāk spēj domāt par ideoloģiskām tēmām, argumentēt nostāju un apstrīdēt pieaugušo direktīvas (Brighton, 2007; Stevenson, 2002). Šajā vecumposmā mācīšanās un priekšstati par sevi vislabāk veidojas, izmantojot personīgo pieredzi un introspekciju (Brighton, 2007, 11. lpp.). Jo nobriedušāki intelektuālie procesi, jo labāk skolēni spēj izmantot humoru, sarkasmu un intelektualizāciju kā nobriedušus psiholoģiskos aizsargmehānismus (Stevenson, 2002). Tāpēc svarīgi, lai skolotājs, plānojot mācību procesu, redz un saprot kā skolēns domā un skolēniem ar konkrētu domāšanas stilu spēj piedāvāt strukturētu procesu, bet skolēniem ar jau labi attīstītu abstrakto domāšanu piedāvātu lielākus izaicinājumus prātam,

piedāvājot, piemēram, tādas aktivitātes kā eksperimentēšana, datu analīze un sintēze. Mācību programmas vēlams veidot, balstoties uz reālās dzīves koncepcijām un, iesaistot skolēna personības pašizpēti un pieredzi. Tā kā jaunieša intereses attīstās, viņiem ir vajadzīga iespēja izpētīt visu izglītības programmu (Manning & Butcher). Lai veicinātu intelektuālo attīstību, šiem jauniešiem ir tieši jāsadarbjas ar savu pasauli, izmantojot diskursu un praktisku pieredzi ar vienaudžiem un pieaugušajiem (Stevenson, 2002) Skolotājiem ir jāspēj piedāvāt tādas mācīšanās formas, kas veicina jauniešiem prasmi savienot intelektuālo domāšanu un zināšanas ar morālo spriešanu. Tātad jāveido diskusijas, forumi, jāattīsta prasmes iesaistīties demokrātiskās norisēs, izpētīt ģimenes un sabiedrības procesu norišu iemeslus.(Brighton, 2007)

2.1.2. Psihoemocionālā attīstība

Pēc jaunākā pusaudžu vecuma starp 9 - 13 gadiem, kad galvenais sociālās attīstības lauks vēl ir ģimene un skola, pēc Ēriksona Ē.H. pieejas, pusaudzīm vajadzētu būt ieguvušam personības kompetences izjūtu saistībā ar savām zināšanām, prasmēm un spējām konkurēt vienaudžu vidū. Neveiksmīgā gadījumā apmēram līdz 13 - 15 gadu vecumam pusaudzis var iemantot mazvērtības izjūtu, kas ir nostiprinājusies sevis uztverē un kaitē paštēlam, kā arī spējai konkurēt ar vienaudžiem un izvirzīt turpmākos dzīves mērķus. Vidusskolas vecumposma pusaudžiem galvenais sociālās attīstības lauks ir vienaudžu grupa un jaunu līderu meklējumi, lai īstenotu pašnoteikšanās vajadzību un pārvarētu identitātes krīzi, kas saistīta ar savu iekšējo vajadzību un Ego attīstības uzdevumu un vienlaicīgi savas lomas sabiedrībā apzināšanos. Līdz aptuveni 20 gadu vecumam jauniešiem jāiegūst personības pašnoteikšanās un identitātes izjūtu, vai arī nomaldās un nokļūst izolācijas un atstumtības sājū varā. (Erikson, E. 1968) Pamatskolas beigu posmā un vidusskolā pusaudži mēdz eksperimentēt ar jaunu uzvedību, cenšoties iegūt statusu un sociālo stāvokli, kā arī personisko identitāti (Scales, 2010). Viņi piedzīvo pretrunīgu vajadzību gan iedēties vienaudžu grupā gan, atšķirties ar savu individualitāti - "plosās starp savu vēlmi atbilst vienaudžu grupas normām un centieniem būt atšķirīgiem un neatkarīgiem" (Brighton, 2007). Tiek piedzīvotas pilnīgi pretrunīgas jūtas - pozitīvas un negatīvas. Jaunieši parasti paplašina savu draugu loku (Brighton, 2007), bieži riskē ar kontaktiem un var izjust romantisku vai seksuālu pievilcību, nepārvaramu kaisli, kas uz laiku var pilnībā dzēst visus citus uzstādītos mērķus (Scales, 2010). Šajā laikā var atklāties arī seksuālās orientācijas un identitātes problēmas (Brighton, 2007). Svarīgi ir tas, ka skolotāji kļūst par sadarbības partneriem, prot kļūt par autoritātēm, kam gribētos līdzināties kādā personības aspektā un, ka skolotāji spēj savlaicīgi pamanīt radušās emocionālās grūtības jauniešiem un sniegt atbalstu krīzē. Sociālo un emocionālo vajadzību risināšana var būtiski uzlabot skolēnu mācīšanos un akadēmiskos sasniegumus (Raphael & Burke, 2012).

2.1.3. Izaugsme un karjeras uzdevumi

Kaut arī tiek uzskatīts, ka skolēnam, beidzot pamatskolu, būtu jāspēj noorientēties savos tālākajos karjeras un izaugsmes plānos, ir novērots, ka daudzi pusaudži savā personībā un identitātes meklējumos ir apjukuši un nespēj pietiekami labi izmantot karjeras konsultantu piedāvāto informāciju un palīdzību. Izglītības turpināšanas motivācija bieži ir balstīta personīgā pieredzē, kā arī vajadzībā attīstīt piederības sajūtu kopienai un grupai. Ne reti vidusskolēns, vēl neizprotot savus nākotnes mērķus, ir motivēts aktīvi piedalīties dažādās jauniešu grupās un kolektīvos skolā un mācīties piedalīties vietējā sabiedriskajā dzīvē, darbojoties pašpārvaldēs un diskusiju grupās. Vēlme nogaidīt un turpināt pētīt savas intereses ir atbilstoša šim vecumam. Nenobrieduša skolēna sapņi un mērķi var būt saistīti ar neskaidrām vēlmēm sevi nodrošināt vai iemantot bagātu, labsajūtā un baudā balstītu dzīvi bez grūtībām, tomēr "pieaugošajam bērnam ir jāiegūst vitalizējoša realitātes izjūta, apzinoties, ka viņa individuālais veids, kā apgūt pieredzi (viņa ego sintēze), ir veiksmīgs grupas identitātes variants un atbilst tās telpas-laika un dzīves plānam." (Eriksons .E. H. *Identitāte un dzīves cikls*, 1959) Tas nozīmē, ka moderna vidusskola var piedāvāt pieredzi, kas jauniešiem palīdz attīstīt sava Ego izjūtu personības

individualizācijas procesā. Cilvēks nepiedzimst ar motivāciju tiekties uz mērķi, bet ar interesi izzināt apkārtējo vidi un nezināmo, kā arī radīt, kas līdz ar personības attīstību un briedumu iegūst jaunus apgriezienus - šīs vajadzības balstās nu jau ne tikai sevis pašizziņā, bet arī vēlmē nest ieguldījumu sabiedrības un kopienas labā. Tātad vidusskolai jābūt tādai, kas ļauj brīvi izpaust savas individuālās intereses pētniecībā, zinātnē, radošajā darbībā un sabiedriskās aktivitātēs kopienas labā. Uz iekšējiem mērķiem veidot ģimeni un attiecības jaunieti virza vajadzība pēc mīlestības un rūpēm, savukārt uz karjeras izaugsmes mērķiem - sociālekonomiskā vide, egocentrisko vajadzību apmierināšana un vajadzība rūpēties par citiem.

2.1.4. Morālo vērtību sistēmas un garīgā attīstība

Morālā attīstība tiek definēta kā indivīda spēja izdarīt principiālas izvēles un izvēles par izturēšanos vienam pret otru. Vidusskolas vecumposmā tiek izcīnītas iekšējās cīņas starp "labā un ļaunā" izpratnes apziņu (Jung.K.G.). Daudzas jauniegūtas vērtības un tikumi tiek salīdzināti ar izcelsmes ģimenē iegūtajām vērtībām un tikumiem. Šis ir attīstības posms, kad notiek personības iniciācija, sagrūstot lielai daļai bērnības ilūziju un sapņu, sastopoties ar realitāti un tās ierobežojumiem - pieķeršanās, zaudējums, izešana no vecāku rūpju zonas un ģimenes drošā patvēruma, mīlestība un tai pretī vilšanās un nodevības pieredze, sastapšanās ar resursu ierobežojumiem, noraidījumu un bezspēcību savu iegribu priekšā, seku piedzīvošana pilnā apmērā. Katrs šo pieredzi piedzīvo atšķirīgā veidā, kur galvenais uzdevums ir savu personīgo robežu apzināšanās un spēja pieņemt, ka pasaulē pastāv duālisms - nepatraukta pozitīvo un destruktīvo spēku cīņa, kur jaunietim jāatrod sava attieksme un jāpieņem savi personīgie morālie standarti. Skolotājiem jāspēj uzklaut sarežģītus, paplašinātus jautājumus, kur neder klišeiskās atbildes. Skolotājam jāspēj iet blakus šajā pieredzē un meklēt atbildes uz jautājumiem diskusiju un dziļāku dvēseles pārdzīvojumu izpētes ceļā. Kaut arī skolēns parasti dodas savu personīgo vērtību virzienā, tomēr lielu daļu no tām veido viņam nozīmīgu pieaugušo (ģimenē un citu nozīmīgu autoritāšu) paustās vērtības (Scales, 2010). Moralitātes attīstība pakāpeniski virzās no saasinātas taisnīguma izjūtas un ideālistiskiem priekšstatiem uz vērtību saskaņošanu ar izpratni par citu cilvēku vajadzībām un atkāpšanos no saviem egocentriskajiem principiem to cilvēku priekšā, pret kuriem izjūt rūpes un pieķeršanos (Kohlberg, 1983).

2.1.5. Jaunie izaicinājumi

Mūsdienu paaudzei ir iespēja attīstīt savas intereses un zinātkāri ar progresīvu viedtehnoloģiju atbalstu, kas ļauj saņemt gandrīz neierobežotus informācijas resursus un sniedz komunikācijas iespējas virtuālā veidā. Pētījumi, kas veikti pēdējos gados, ir pretrunīgi un izraisa diskusijas gan par kaitīgiem, gan pozitīviem ieguvumiem cilvēka personības veidošanās procesā. Jaunās informācijas tehnoloģijas – viedtālruni un mobilais internets – ieņem arvien klātesošāku palīga lomu 21. gadsimtā dzimušajām paaudzēm. Šo attīstību ietekmē šo tehnoloģiju īpašības un izmaiņas ģimenes modeļos. Psihoanalītiskajā literatūrā pārsvarā ir tendence koncentrēties tikai uz šo faktoru negatīvo ietekmi uz personības attīstību, identitāti un starppersonu attiecībām. Iespējams, tas atspoguļo mūsu pašu bailes par jaunu tehnoloģiju iebrukumu mūsu dzīvē un ierobežo mūsu izpratni par šo tehnoloģiju iespējamo pozitīvo potenciālu jaunākajām paaudzēm (Leskauskas D. 2018.). Mūsdienīga skola noteikti piedāvās pusaudzīm un jaunietim iespēju izmantot tehnoloģijas gan izglītības, gan personības aspektu stiprināšanai, tomēr tam ir nepieciešami labi izglītoti skolotāji, kuri orientējas jaunāko tehnoloģiju iespējās un spēj būt autoritātes un līdzgaitnieki blakus vidusskolēnam šajā pasaulē. Tādai skolai ir jāspēj nodrošināt Z paaudzes vajadzības, kā arī izglītēt viņu vecākus un ģimenes gan interneta drošības gan draudu jautājumos. Skola var kļūt par platformu un zināšanu tiltu paaudžu satikšanās un savstarpējās sapratnes, drošības un atbalstam starp Z paaudzes un "Veco, viedo izdzīvotāju" pasaulēm.

Svarīgs aspekts, kas jāņem vērā, ir modernās sabiedrības un jauno draudu iespaids uz jaunu cilvēku garīgo veselību. 2021. gada pētījums ASV par pandēmijas izraisītajām sekām studentu

emocionālajā un garīgajā veselībā parāda Covid-19 milzīgo ietekmi uz universitāšu studentu garīgo veselību un sniedz norādījumus garīgās veselības prioritāšu noteikšanai sabiedrības veselības krīžu kontekstā (Laura J. Diksone, PhD, Sarah M. Witkraft. 2021.). Starpvalstu pētījums no 2020. gada maija līdz augustam, kurā tika iesaistīti jaunieši līdz 18 gadu vecumam ar jau iepriekš konstatētiem garīga rakstura traucējumiem, parāda, ka viņu emocionālais stāvoklis pandēmijas ierobežojumu un radīto pārmaiņu ikdienas dzīvē rezultātā ir krasī pasliktinājies, un pasliktinājušās ir iespējas saņemt palīdzību un ārstēšanu. (Leskauskas D., et al. 2021) Rezultātā spēja uzrādīt sniegumu izglītībā un izaugsmē arī ir pasliktinājusies. Vērojami trauksmes, depresijas, uzvedības un garastāvokļa traucējumi, kas sastopami vispārizglītojošo skolu jauniešu vidū. Tāpēc viens no jauno vidusskolu lielākajiem izaicinājumiem būs nodrošināt veselīgu, atbalstošu vidi, kur ir sabalansētas iespējas fiziskās un garīgās veselības uzturēšanai un intelektuāli radošo spēju attīstīšanai jauniešiem.

2.1.6. Secinājumi un priekšlikumi

Vidusskolās, veidojot mācību programmas, būtu nozīmīgi ievērot skolēnu vecumposma vajadzības, kas iekļauj izglītības īstenotāju, skolas vides attīstītāju, programmu veidotāju un pedagogu zināšanas par vidusskolēna fizisko, kognitīvo, sociālemocionālo un garīgo attīstību un tās vajadzībām. Tādā veidā organizēts mācību process ir visefektīvākais.

Mūsdienīgā skolā jābūt pieejamiem resursiem, kas nodrošina iespēju fizisko aktivitāšu un veselības veicināšanai, intelektuālai un personības izaugsmei, kā arī palīdz savlaicīgi atpazīt un novērst dažādus sociālpsiholoģiskus riskus, piemēram, vienaudžu savstarpējā mentoringa un atbalsta programmām, sociālpsiholoģiskā atbalsta pieejamībai.

Vidusskolēna psihemocionālās un personības attīstības vajadzības pieprasa tādu skolas vidi, kurā jābūt iespējai brīvi izpaust savas individuālās intereses pētniecībā, zinātnē, radošajā darbībā un sabiedriskās aktivitātēs kopienas labā.

Motivācijas un karjeras izaugsmes veicināšanai skolai jāņem vērā jauniešu dažādās intereses un vajadzība uzturēt veselīgu savstarpējo konkurenci, un dialogu ar pieaugušajiem kā autoritātēm, kas prot iet blakus un veicināt diskusijas.

Lai izglītības vide veicinātu jauniešu vēlmi iesaistīties demokrātijas un sabiedrības procesos, veicinātu ģimenes vērtību sistēmas un atbildības izjūtas pret nākamajām paaudzēm attīstību, skolai savās izglītības programmās jāiekļauj personības pašpietiekamības, moralitātes un garīgo vērtību audzināšana, kas attīstās, balstoties personīgās pieredzes un pārdzīvojuma, sarežģītu plašāku jautājumu analīzē.

Jauniešiem izglītības procesā jābūt iespējai izmantot tehnoloģijas gan izglītības, gan personības aspektu stiprināšanai, kas pieprasa no pedagogiem spēju orientēties jaunāko tehnoloģiju iespējās, nodrošinot Z paaudzes tehnoloģiju izmantošanas vajadzības, kā arī komunikācijā un izglītojošā darbā ar jauniešu ģimenēm.

2.2. Vidusskolas pedagogu profesionālās kompetences

Zinātniskie pētījumi ir pierādījuši, ka skolotāji un to efektīva sadarbība ir svarīgākais elements skolēnu mācīšanās veicināšanā, akadēmiskajos sasniegumos (Hattie, 2017) un ilgtermiņa karjeras izaugsmē.

Tehnoloģiskā attīstība, globalizācija un paaudžu īpatnības ir mainījušas to, kādas prasmes, zināšanas un attieksme ir nepieciešama, lai veiksmīgi iekļautos darba tirgū. Izmaiņu dēļ arī skolotājiem jāpiemēro mācīšanas pieeja dažādām skolēnu vajadzībām, un arī pašiem jāattīsta un jāstiprina prasmes, kas līdz šim nav bijušas aktuālas.

Martins Mulders profesionālo kompetenci raksturo kā integrētas un internalizētas prasmes, kas nepieciešamas noteiktā profesionālā jomā, lai veiktu ilgtspējīgu un efektīvu darbību, iekļaujot problēmrisināšanu, inovāciju un transformāciju (Mulder, 2014). Tās ir zināšanas par konkrētu jomu vai profesiju un prasme šīs zināšanas pielietot. Ar darbu saistītās zināšanas (kognitīvā kompetence) un

prasmes (funkcionālā kompetence) ir svarīgākie profesionālās kompetences aspekti (Le Deist & Winterton, 2005).

Izglītības zinātņu disertācijas "Pedagoģiskās uzņēmējspējas konceptualizācija skolotāju izglītības pilnveidei" ietvaros tika veikts pētījums, lai noskaidrotu, kas ir tās skolotāju profesionālās kompetences, kas nepieciešamas, lai veiksmīgi izpildītu konkrētās jomas profesionālās darbības, risinātu nestandarta situācijas un reaģētu uz darba tirgus izmaiņām. Izceļamas šādas profesionālās kompetences:

1. **Proaktivitāte** (Borasi & Finnigan, 2010, Omer Attali&Yemini, 2017) - proaktīvi meklē, pamana, izpēta iespējas, kas saistītas ar profesionālo darbību (Wilson Kasule et al., 2015) un izmanto tās. Piemēram, radot jaunus mācību līdzekļus, pielāgotus jaunajām mācību programmām, iesaistot skolēnus dažāda līmeņa projektos un konkursos u.c.
2. **Fleksibilitāte** - spēj pielāgoties pārmaiņām (Amorim Neto et al., 2019; van Dam et al., 2010), tomēr kritiski izvērtējot un analizējot reformas (Keddie, 2017; van der Heijden et al., 2015) un pieņemot zināšanās un pieredzē balstītus lēmumus.
3. **Zināšanas efektīvai pedagoģiskai darbībai** - pārzina klasvadību, mācību saturu un metodiku (Dennis & Parker, 2010; Hunzicker, 2017; Martin et al., 2018; Bell, 2016; Nash, 2014). Iegūto mācīšanas pieredzi izmanto, lai nodrošinātu efektīvāku mācību satura pārnesi un izmantotu atbilstošas mācību metodes (Amorim Neto et al., 2017).
4. **Stratēģiskā vīzija** - pieņemot lēmumus, balstās uz to, kādu vēlas redzēt nākotni (Martins et al., 2018), kā arī izmanto pieejamos datus, lai pieņemtu efektīvākus lēmumus (Dennis & Parker, 2010).
5. **Efektīva komunikācija** - sadarbojas ar kolēģiem, lai dalītos ar zināšanām un pieredzi (van Dam et al. 2010), ievieš un rada inovācijas (Oplatka, 2014; Schimmel, 2016), piemēram, mācību starpjomu projektus. Veido sadarbību klasē, skolā un ārpus tās (piemēram, ar uzņēmējiem, kultūras, politikas u.c. pārstāvjiem).
6. **Sociālās inovācijas** - rada inovācijas mācāmajās tēmās un/vai uzņemas jaunas funkcijas (mentors, konsultants utt.), ievieš jaunus mācīšanas veidus (piemēram, pieredzē balstītu mācīšanos), izmēģina dažādus resursus (piemēram, jaunas tehnoloģijas) un dažādus mācību organizēšanas veidus (piemēram, jauni sadarbības veidi ar citiem skolotājiem vai ārējām organizācijām).
7. **Resursu piesaistīšana un izmantošana** - spēj piesaistīt un pārvaldīt dažādus resursus: tehnoloģiskos (Borasi & Finnigan, 2010), cilvēkkapitālu (Nash, 2014), laiku (Hanson, 2017) un informatīvus datus (Amorim Neto et al., 2019). Lai to izdarītu, izmanto dažādus pieejas, piemēram, kolektīvo finansējumu (Bulger et al., 2016), izmanto savus kontaktus, politisko un sabiedrisko atbalstu (Bills et al., 2015), veido stratēģiskas partnerības (Martin et al., 2018).
8. **Profesionālā refleksija** - balstās un mācās no iegūtās pieredzes, lai virzītos uz panākumiem (Bulger et al., 2016; Schimmel, 2016), reflektē par pieļautajām kļūdām un optimizē savu darbību.
9. **Profesionālā mērķtiecība un līderība** - demonstrē mērķtiecību un neatlaidību (Borasi & Finnigan, 2010; Hanson, 2017), lai sasniegtu izvirzītos mērķus un sasniegtu savu vīziju, piemēram, pamana iespējas klasē vai ārpus tās (Hess & Finn, 2007), pakāpeniski un konsekventi tās īsteno, pat saskaroties ar ierobežojumiem (Martin et al., 2018).
10. **Pievienotās vērtības radīšana** - rada pievienoto vērtību skolēna, klases, organizācijas vai ārpusorganizācijas mērogā. Skolēna un klases līmenī rada atšķirīgu vērtību (veido diferencētu mācīšanas pieeju), ņemot vērā dažādās skolēnu vajadzības (Kalantzis & Cope, 2016).
11. **Risku uzņemšanās** - uzņemas risku, piemēram, klasē, skolā vai izglītības sistēmā, īstenojot inovatīvas idejas un/vai eksperimentējot ar tehnoloģijām (Amorim Neto et al., 2019; Berry, 2013). Rūpīgi izvērtē sekas (van Dam et al., 2010) un veic aprēķinus (Martin et al., 2018; van der Heijden et al., 2015). Izvēlas tādu stratēģiju, kas maksimāli samazina ar riskiem saistītos zaudējumus (Borasi & Finnigan, 2010), piemēram, naudu, reputāciju un laiku (Schimmel, 2016).

12. **Problēmrisināšanas prasmes** - sociāli motivēti risināt problēmas (Hess & Finn, 2007; Maranto, 2015) skolēna, klases (Dennis & Parker, 2010) un sabiedrības līmenī, tādā veidā radot sociālas pārmaiņas (Berry, 2013). Izaicinājumus un problēmas uztver kā iespēju, lai radītu sociālas pārmaiņas (van der Heijden et al., 2015).
13. **Profesionālā autonomija** (Yemini & Bronshtein, 2016) - patstāvīgi pieņem lēmumus, izvērtējot mainīgo vidi un kontekstu (Hanson, 2017; Nash, 2014).
14. **Profesionālā pilnveide** (Keyhani & Kim, 2020) - vēlas uzlabot savas zināšanas un darba apstākļus, meklējot profesionālās pilnveides iespējas (Amorim Neto et al., 2019; Bulger et al., 2016; van der Heijden et al., 2015). Tiecas pēc personīgiem sasniegumiem, ir vēlme pēc interesanta un izaicinoša darba (van der Heijden et al., 2015), kā arī gandarījums par pievienoto vērtību kā sava darba rezultātu (Martin et al., 2018). Meklē profesionālās izaugsmes (Amorim Neto et al. 2019) un personīgo sasniegumu iespējas, uzņemoties darbu, kas ir gan interesants, gan izaicinošs (van der Heijden et al. 2015).

2.2.1. Secinājumi un priekšlikumi

Skolotāji, kuriem piemīt uzņēmējspējas, ir sociāli motivēti indivīdi, kuri ir inovatīvi, uz sadarbību vērsti, proaktīvi, domājoši, klātesoši savā darbā, zinoši, mērķtiecīgi, atjautīgi, pieņem risku, vērsti uz sevis pilnveidošanu, atvērti dažādām iespējām, ir elastīgi, izrāda iniciatīvu, risina problēmas, mobilizē/izmanto resursus un strādā komandā, ir radoši un ar vīziju. Profesionāli pārvalda mācību saturu un metodisko darbu, rada jaunas mācību metodes un sadarbojas ar partneriem - gan skolas vidē, gan ārpus tās, motivē un atbalsta skolēnus attīstīt un izmantot savas idejas.

Skolotāju profesionālās kompetences ir vienlīdz būtiskas gan skolēnu mācīšanās vajadzību efektīvam atbalstam un produktīvas skolas vides veidošanai, bet arī dzīvē personīgo profesionālo mērķu sasniegšanai, gandarījumam par savu profesionālo darbību un karjeras virzīšanai, tāpēc ir būtiski skolotāju kompetences attīstīt un stiprināt, piedāvājot mācīšanās vajadzībām atbilstošus profesionālās pilnveides instrumentus, iespēju gūt labās prakses pieredzi lokāli un mācoties no ārzemju prakses. Svarīgi sniegt iespēju pilnveidot un stiprināt ne tikai mācību satura un metodikas, bet emocionālo, radošo un līderības kapacitāti.

2.3. Mācību un socializācijas pieredze mūsdienīgā vidusskolā

Veiktā vidusskolēnu vecumposma attīstības vajadzību izpēte liecina, ka vidusskolas pieredzē vienlīdz svarīga gan mācību darba organizācija, gan kvalitatīvas, plašas un dažādas socializācijas iespējas, - personības izaugsmei svarīgi abi komponenti. Turpmāk apskatīti vairāki mācību darba un socializācijas organizācijas risinājumi, kas veiksmīgi īstenoti mūsdienīgās un kvalitatīvās vidusskolās pasaulē un varētu būt efektīvi arī Ogres novada vispārējās vidējās izglītības iestāžu darbībā.

2.3.1. Skolēnu ar līdzīgām interesēm grupēšana

Sākot mācības vidusskolā, skolēns pats vai ar citu palīdzību apzinās savas intereses, kas var pāraugt karjeras izvēlē. Vidusskola ir laiks, kurā iedziļināties sevi interesējošās jomās, lai novērtētu turpmākās studiju un profesionālās dzīves iespējas. Vidusskolās ar vairākiem klašu komplektiem skolēnus iespējams grupēt atbilstoši to interesēm. Tā, piemēram, vidusskolā ar sešiem klašu komplektiem iespējams veidot klasi, kuras skolēniem ir padziļināta interese par inženierzinātnēm, klasi, kuras skolēniem ir padziļināta interese par medicīnas un veselības zinātnēm u.tml. Lielāks klašu komplektu skaits iezīmē arī lielāku dažādu novirzienu skaitu un palielina iespēju piedāvāt skolēna interesēm un vajadzībām piemērotāku izglītības pieredzi.

Novirziena ietvaros var būt palielināts nodarbību skaits šim novirzienam tipiskos vidusskolasursos (piemēram, novirzienā "Inženierzinātnes" palielināts stundu skaits kursā Dizains un tehnoloģijas I un Fizika I), virziena specifikai piemērots kursu saturs (piemēram, novirzienā "Medicīnas un veselības zinātnes" kursā Sociālās zinātnes I pētītas ar sabiedrības veselību saistītas tēmas), virzienam un

skolēnu interesēm piemērotas alternatīvās mācību darba formas (piemēram, vasaras prakšu piedāvājumi ārstniecības iestādēs novirziena "Medicīnas un veselības zinātnes" skolēniem).

Piederība novirzienam stiprina grupas identitāti, tomēr ir ļoti nozīmīgi, lai daļa mācību procesa notiktu ar citām klasēm jauktās grupās - piemēram, mācoties valodu, kultūras un mākslas, sporta un veselības kursus u.c. Šāds grupējums ir nozīmīgs gan tādēļ, lai skolēni mācību procesā bagātinātos no vienaudžiem ar citām interesēm, gan tādēļ, lai veidotu piederību skolas kopienai.

2.3.2. Mācību darba organizācija sadrumstalotības mazināšanai

Līdz ar vispārējās vidējās izglītības standarta ieviešanu 2019. gadā, nedaudz mazinājusies mācību procesa sadrumstalotība - līdzšinējo 18 mācību priekšmetu vietā ir aptuveni 13 kursi. Tomēr arī 13 vienlaicīgi apgūstami kursi neļauj pienācīgi iedziļināties nevienā no tiem. Samērīgs vienlaikus apgūstamo kursu skaits varētu būt 6 - 8 kursi - šādā gadījumā skolēnam ir pietiekami daudz laika, lai iedziļinātos kursu saturā, veiktu kompleksus uzdevumus, kuriem nepieciešams laiks un nedalīta uzmanība. Izglītības iestādēm ir tiesības veikt kursu izkārtojumu trīs gadu periodā, un dažas izglītības iestādes Latvijā jau mazinājušas vienlaikus apgūstamo kursu skaitu. Vienlaikus apgūstamo kursu skaita mazināšana ir sarežģīts uzdevums, jo katras mācību jomas pedagogi bieži uzstāj, ka šīs jomas mācību priekšmetu jāmācās katru nedēļu vismaz pirmos divus vidusskolas gadus. Tomēr šāds darba ritms neļauj skolēnam atļaut pietiekami daudz laika atbildīgam mācību procesam. Ogres novada vispārējās vidējās izglītības iestādēm jāturpina meklēt risinājumi vienlaikus apgūstamo kursu skaita mazināšanai.

Uzteicama un pozitīvi vērtējama tendence vidusskolas posmā paredzēt pāru stundas (divas secīgas mācību stundas) vai pat lielākus mācību priekšmetu blokus. Šāda pieeja mazina mācību darba sadrumstalotību mācību dienas ietvaros.

Sadrumstalotības mazināšana ne vien uzlabo mācību sasniegumus, bet arī veicina skolēnu labbūtību, mazinot ar mācībām saistītā stresa līmeni.

2.3.3. Individualizācija un personalizācija

Mūsdienīga vidusskola nevar ignorēt tehnoloģisko progresu, kas ļauj individualizēt mācību procesu. Gan valsts, gan pašvaldība ir radījusi priekšnosacījumus apgrieztās klases modeļa ieviešanai un arvien plašākai izmantošanai. Izglītības likums paredz attālināto mācību iespēju, kur attālinātas mācības ir klātienē izglītības procesa daļa, kurā izglītojamie mācās, tai skaitā izmantojot informācijas un komunikācijas tehnoloģijas, fiziski neatrodoties vienā telpā vai mācību vietā kopā ar pedagogu. Pašvaldība, savukārt, sistemātiski iegādājas veiktspējīgus datorus katram 10. - 12. klases skolēnam. Vidējās izglītības posmā lietderīgi izmantot apgrieztās klases modeli, kurā pamata zināšanas un prasmes (Blūma izziņas taksonomijas zemākie līmeņi) skolēni apgūst patstāvīgi, izmantojot speciāli sagatavotus digitālos un analogos mācību līdzekļus, bet augstāka izziņas līmeņa uzdevumus (zināšanu un prasmju pielietojumu dažādās situācijās, analīzi, izvērtēšanu) veic kopā ar skolotāju pilnā klasē vai apakšgrupās skolas telpās. Šāda risinājuma priekšrocība ir iespēja skolēnam pamata prasmes un zināšanas apgūt savā tempā. Šāds risinājums arī rada vairāk laika un iespējas skolotājam veidot un nostiprināt skolēnos augstāka līmeņa prasmes. Vidusskolas ar daudziem klašu komplektiem gadījumā apgrieztās klases modelis būtiski palielina pedagogu efektivitāti - digitālo mācību līdzekļu izstrāde un uzturēšana lielam skolēnu skaitam aizņem mazāk laika nekā pamata prasmju un zināšanu mācīšana vairākās klasēs. Nedrīkst nenovērtēt arī lielāku skolēna līdzatbildību veiksmīgā mācību procesa norisē - apgrieztās klases modelis paredz, ka skolēns būs veltījis pietiekamu laiku pamata zināšanu un prasmju apguvei, lai klases vai grupas darb varētu apgūt augstāka līmeņa prasmes.

Līdztekus individualizācijai jāmin personalizācija. Izglītības kvalitātes valsts dienests izglītības personalizāciju definē kā atbildības par mācību procesu nodošanu skolēniem, kuri savu mācīšanos vada paši. Mācību procesa galvenie īstenotāji ir skolēni, kuri nodrošina mācīšanās procesa sasaisti ar savām interesēm, talantiem, aizraušanos, iecerēm, aktīvi iesaistoties mācību procesa plānošanā un

īstenošanā. Praktisks personalizācijas procesa sākuma punkts ir skolēnu pašrefleksija un strukturētas sarunas ar skolēnu par tā mērķiem mācību procesa gaitā, kā arī periodiskas sarunas par skolēna mācīšanās pieejām un stratēģijām un labizjūtu. Turpmākie soļi var būt skolēna interesēm un vajadzībām piemērotu mācību aktivitāšu izvēle (prakses iespējas, iespējas pieredzes apmaiņai ārzemēs u.tml.). Personalizācijai ir nepieciešamas uzticības pilnas attiecības starp skolēnu un tā atbalsta personu.

2.3.4. Mācību metodes aktīvai skolēnu iesaistei un augstākiem izziņas līmeņiem

Izglītības pieredze, kurā vidusskolēns ir aktīvs dalībnieks, nevis pasīvs uzdevumu veicējs, ļauj mācību saturu apgūt dziļāk. Pieredzē balstītas mācību metodes - problēmrisināšana, projektu metode, aktīvā mācīšanās (lomu spēles un izspēles, diskusijas) u.c. - mācību procesu tuvina izaicinājumiem, ar kuriem skolēns sastapsies turpmākajā dzīvē. Nozīmīgi, ka vidusskolas pedagogi veido vienotu izpratni par sekmīgu pieredzē balstītu mācību metožu lietojumu. Mūsdienīgā vidusskolā skolotāju kolektīvs aktīvi sadarbojas, lai padziļinātu kopējo izpratni par mūsdienīgām un efektīvām mācību metodēm.

2.3.5. Paplašināts atbalsta personu tīkls

Līdzšinējā Latvijas skolu praksē nozīmīgāko atbalstu jauniešiem sniedz klases audzinātājs un karjeras pedagogs, bet krīžu un grūtību brīžos - izglītības psihologs vai sociālais pedagogs. Šo speciālistu darbība augstu vērtējama, bet tā nepilnīgi apmierina jauniešu vajadzību saņemt regulāru un individuālu atbalstu no sev nozīmīgām autoritātēm. Lielā skolēnu skaita klasē un skolā dēļ klases audzinātājs un atbalsta speciālisti tipiski strādā ar visu grupu, bet ar atsevišķu jauniešu galvenokārt krīzes situācijās.

Lai skolēni saņemtu savām vajadzībām atbilstošu individuālu atbalstu, līdztekus klases audzinātājam, skolas psihologam un karjeras pedagogam nepieciešams stiprināt skolēna mentoru lomu. Skolēnu mentori var būt gan skolas pedagogi, gan vecāko klašu skolēni, gan brīvprātīgie mentori ārpus skolas. Nozīmīgi veidot mentoru programmu, kurā skaidri noteikti mentoru pienākumi, atbildība un sasaiste ar atbalsta personālu. Svarīgi, ka skolēnu problēmas tiek identificētas sākotnējā stadijā un atbalsta personāls var sniegt savlaicīgu palīdzību jauniešiem, ja tāda ir nepieciešama.

Līdztekus mentoru programmai lietderīgi attīstīt arī skolotāju asistentu programmu, kuras ietvaros skolēni sniedz atbalstu mācību darbā saviem vienaudžiem. Atbalstam var būt dažādas formas - seminārnodarbību vadīšana, individuālas konsultācijas u.tml. Nozīmīgi, lai skolotāji veidotu koleģiālas attiecības ar asistentiem, un skolēniem - asistentiem būtu skaidri ieguvumi no darbības šādā programmā.

2.3.6. Skolēnu paplašinātā mācību pieredze

Līdztekus mācību stundām, projektiem un aktivitātēm, nozīmīga ir arī skolēnu sabiedriskā dzīve skolā. Svarīgi nonākt līdz situācijai, kurā skolas sabiedrisko dzīvi - tās kultūras, sporta, pašizaugsmes u.c. pasākumus - augstā līmenī organizē skolēnu organizācijas. Skolotāju un skolas piesaistīto mentoru uzdevums ir sniegt atbalstu šo organizāciju darbībai. Skola, savukārt, daļēji finansē šo organizāciju darbību. Skolēnu organizāciju piemēri varētu būt spēļu klubs, dažādu sporta spēļu komandas, skolas kultūras pasākumu organizācija, pašpārvalde, skolas raidieraksta komanda u.c. Gadījumos, kad skolēniem paredzētas ārpusstundu aktivitātes organizē skolotāji (piem., interešu izglītības nodarbības sportā), nozīmīgi iesaistīt skolēnus šo aktivitāšu vadībā (komandu kapteiņu ievēlēšana, nodarbības vai nodarbību daļas vadības uzticēšana skolēniem u.tml.). Uzņemoties atbildību par skolas dzīves organizāciju, skolēni attīsta savas spējas un piedzīvo neaizmirstamu vidusskolas laiku.

2.3.7. Partnerības un ārvalstu pieredze

Lai pedagogi un skolēni pilnvērtīgi izmantotu pašizaugsmes iespējas, nozīmīgi veidot partnerības ar iespējami dažādām organizācijām - pašvaldību, citām skolām, jauniešu organizācijām, augstskolām,

visu jomu valsts un nevalstiskajām organizācijām, darba devējiem u.c. Izglītības iestādei svarīgi veidot partnerības ar ārvalstu organizācijām Erasmus+, Nordplus un citu projektu ietvaros. Skolēniem jāsniedz individuālās mobilitātes iespējas - iespēju daļu no mācību gada vai visu mācību gadu mācīties vai praktizēties ārvalstīs.

3. Plānošanas dokumenti un normatīvais regulējums vispārējā vidējā izglītībā

Lai novērtētu vispārējās vidējās izglītības attīstības iespējas Ogres novadā, nepieciešams izvērtēt gan valsts ilgtermiņa plānošanas dokumentus, gan spēkā esošo vispārējās vidējās izglītības normatīvo regulējumu.

Izglītības likums nosaka, ka vidējā izglītība ir izglītības pakāpe, kurā notiek daudzpusīga personības pilnveide, mērķtiecīga un padziļināta izaugsme apzināti izraudzītā vispārējās vai profesionālās izglītības, vai arī vispārējās un profesionālās izglītības virzienā, sagatavošanās studijām augstākajā izglītības pakāpē vai profesionālajai darbībai, iesaiste sabiedrības dzīvē. Likums nosaka, ka katras pašvaldības pienākums ir nodrošināt jauniešiem, kuru dzīvesvieta deklarēta pašvaldības administratīvajā teritorijā, iespēju iegūt vidējo izglītību.

Viens no nozīmīgākajiem dokumentiem, kas veido vienotu valsts politiku un attīstības stratēģiju izglītībā no 2021. gada līdz 2027. gadam, ir izglītības attīstības pamatnostādnes (turpmāk - pamatnostādnes), kas apstiprinātas ar MK 2021. gada 22. jūnija rīkojumu Nr. 436. Pamatnostādnēs norādīts izglītības politikas virsmērķis un mērķi, galvenie rīcības virzieni un uzdevumi izvirzīto mērķu sasniegšanai, politikas rezultāti un rezultatīvie rādītāji. Pamatnostādnes aptver visus izglītības veidus un pakāpes. Lai īstenotu pamatnostādņu virsmērķi 2021. - 2027. gadam, izvirzīti četri savstarpēji saistīti izglītības attīstības mērķi:

1. **augsti kvalificēti, kompetenti un uz izcilību orientēti pedagogi un akadēmiskais personāls.** Mērķis aptver pedagogu un akadēmiskā personāla sagatavošanas, profesionālās pilnveides, attīstības un izaugsmes, kā arī motivācijas jautājumus;
2. **mūsdienīgs, kvalitatīvs un uz darba tirgū augsti novērtētu prasmju attīstīšanu orientēts izglītības piedāvājums.** Mērķis paredz gan izglītības satura un mācību procesa, gan mācību vides un resursu pilnveidi mūsdienīga un kvalitatīva izglītības piedāvājuma nodrošināšanai;
3. **atbalsts ikviena izaugsmei.** Mērķis paredz atbalsta mehānismu veidošanu indivīdu - bērnu, jauniešu un pieaugušo – izaugsmei;
4. **ilgtspējīga un efektīva izglītības sistēmas un resursu pārvaldība.** Mērķis akcentē nepieciešamību pilnveidot izglītības sistēmas un iestāžu pārvaldību.

Pamatnostādnēs definēts, ka esošais visu līmeņu skolu tīkls nākotnē netiks racionāli izmantots, tādēļ plānots turpināt izglītības iestāžu tīkla sakārtošanu vidējās izglītības pakāpē. Pamatnostādnēs norādīts, ka, veidojot reģiona un novada demogrāfiskajai situācijai atbilstošu izglītības iestāžu tīklu, tiks ņemti vērā izglītības iestāžu kvantitatīvie un kvalitatīvie kritēriji, veicinot līdzvērtīgas iespējas izglītības programmu apguvei, kā arī efektīvu izglītības iestāžu infrastruktūras un cilvēkkapitāla resursu izmantošanu.

IZM izstrādājusi arī pamatnostādņu rīcības plāna 2021. - 2023. gadam projektu. Cita starpā rīcības plāna projekta rīcības virzienā "Izglītības vides attīstība" paredzēts ES fondu līdzfinansēts pasākums "Izglītības iestāžu infrastruktūras pilnveide un aprīkošana". Šī pasākuma ietvaros plānots finansēt 20 pašvaldību dibinātu, reorganizācijas rezultātā izveidotu, reģionāli nozīmīgu pamatskolu, kas atrodas ārpus pašvaldību administratīvajiem centriem, mācību vides modernizēšanu. Rīcības virzienā "Izglītības vides attīstība" paredzēts arī izveidot Valsts kases aizdevumu instrumentu pašvaldībām izglītības iestāžu infrastruktūras modernizēšanas projektu finansēšanai.

Izglītības likums paredz, ka pašvaldība saskaņā ar MK apstiprinātajās izglītības attīstības pamatnostādnēs noteiktajiem mērķiem izstrādā izglītības attīstības stratēģiju. Ogres novada Izglītības pārvalde, veidojot Ogres novada Izglītības attīstības stratēģiju 2022. - 2027. gadam un izvirzot uzdevumus šo mērķu sasniegšanai, kā vienu no prioritātēm izvirza mūsdienīgu vispārējās vidējās izglītības piedāvājumu Ogres novadā un paredz rīcību pamatnostādņu mērķu sasniegšanai.

2019. gada 21. maijā MK tika prezentēts IZM informatīvais ziņojums "Par skolu tīkla sakārtošanu". Informatīvajā ziņojumā analizēta iespēja visu izglītības līmeņu sakārtošanai, mazinot sistēmas sadrumstalotību, koncentrējot iestāžu pārvaldību atsevišķos izglītības veidos, stiprinot ārējo

novērtēšanu, palielinot izglītības iestādes sadarbību ar pašvaldībām, uzņēmējiem, zinātnisko un augstākās izglītības iestāžu savstarpējo sadarbību kā nacionālajā, tā starptautiskajā līmenī. Lai nodrošinātu izvirzītos mērķus, arī pašvaldībām ir jāveic esošā izglītības piedāvājuma izvērtējums, personālresursi, izglītības iestāžu infrastruktūras kapacitāte, lai ilgtermiņā nodrošinātu:

1. izglītības kvalitāti ar līdzvērtīgām iespējām skolas programmas apguvei neatkarīgi no skolēna dzīvesvietas;
2. efektīvāku skolu infrastruktūras un cilvēkkapitāla resursu,
3. pedagogu darba atalgojuma pieaugumu, pakāpeniski virzoties uz vidējo atalgojumu valstī.

2021. gada 7. janvārī IZM informatīvajā ziņojumā "Par vispārējās vidējās izglītības iestāžu tīkla izvērtējumu" analizētas iespējas pašvaldībām savā teritorijā esošajās izglītības iestādēs nodrošināt skolēnu interesēm atbilstošu un kvalitatīvu izglītību. Norādīts, ka nepieciešama gan atbilstoša mācību vide un materiāltehniskais nodrošinājums, gan iespēja piesaistīt augsti kvalificētus pedagogus un atbalsta personālu. Sevišķi akcentēta izglītības iestāžu tīkla sakārtošana, veidojot izglītības iestādes ar optimālu izglītojamo skaitu, tādējādi lietderīgi izmantojot izglītības jomai piešķirto finansējumu. Informatīvajā ziņojumā piedāvātie risinājumi vidusskolu tīkla sakārtošanai ietver arī piedāvājumu minimālajam skolēnu skaitam 10. - 12. klasē pašvaldību vispārējās vidējās izglītības iestādēs, kuru veido vispārējās vidējās izglītības iestāžu iedalījums četrās teritoriālās grupās (reģionu blokos) ar atšķirīgu minimālo skolēnu skaitu 10. - 12. klasē (skatīt 1. tabulu).

1. tabula: IZM informatīvajā ziņojumā "Par vispārējās vidējās izglītības iestāžu tīkla izvērtējumu" piedāvātais minimālais skolēnu skaits 10. - 12. klasēs pašvaldību vispārējās vidējās izglītības iestādēs

Iedalījums	Minimālais skolēnu skaits 10. - 12. klasē
Latvijas pilsētas – Rīga, Daugavpils, Liepāja, Jelgava	150–120
Administratīvo teritoriju attīstības centri un Pierīgas novadi – Ādaži, Salaspils, Ulbroka, Ķekava, Olaine, Mārupe, Jūrmala (pēc VARAM ATR projekta)	120–90
Administratīvās teritorijas novados	45–40
Teritorijas pie Eiropas Savienības ārējās robežas, kā arī tās teritorijas, no kurām attālums līdz nākamajai izglītības iestādei ir vismaz 25 kilometri	30–25

Pamatojoties uz informatīvo ziņojumu "Par kvalitatīvas vispārējās vidējās izglītības nodrošināšanas priekšnosacījumiem", ir veikti grozījumi Ministru kabineta 2018. gada 11. septembra noteikumos Nr. 583 "Kritēriji un kārtība, kādā valsts piedalās vispārējās izglītības iestāžu pedagogu darba samaksas finansēšanā vidējās izglītības pakāpē", kas nosaka:

1. **kvalitātes kritērijus, minimāli pieļaujamo izglītojamo skaitu klašu grupā** vidējās izglītības pakāpē pašvaldību vispārējās vidējās izglītības iestādēs, kā arī **kritērijus maksimāli pieļaujamam izglītojamo skaitam** vispārējās vidējās izglītības iestādēs;
2. kritērijus un kārtību, kādā valsts, ņemot vērā minimāli pieļaujamo izglītojamo skaitu vidējās izglītības pakāpē, piedalās pašvaldību vispārējās izglītības iestāžu vispārējās vidējās izglītības programmu īstenošanā iesaistīto pedagogu darba samaksas finansēšanā, ja izglītības iestāde neatbilst šo noteikumu kvalitātes kritērijiem.

Noteikumos definēts, ka valstspilsētās minimāli pieļaujamais 10. - 12. klašu skolēnu skaits vidusskolā ir 120 skolēni, bet administratīvajās teritorijās ārpus administratīvajiem centriem - 40 skolēni.

Noteikumos definēts, ka saskaņā ar normatīvo aktu par vispārējās izglītības iestāžu un vispārējās izglītības programmu akreditāciju noteiktais kvalitātes vērtējuma līmenis nav zemāks par līmeni "labi" desmit izglītības iestādes kvalitātes vērtēšanas kritērijos (skatīt 2. tabulu).

2. tabula: MK noteikumos "Kritēriji un kārtība, kādā valsts piedalās vispārējās izglītības iestāžu pedagogu darba samaksas finansēšanā vidējās izglītības pakāpē" noteiktie izglītības iestāžu kvalitātes vērtēšanas kritēriji

Izglītības iestādes kvalitātes kritēriji				
kompetences un sasniegumi	izglītības turpināšana un nodarbinātība	vienlīdzība un iekļaušana	mācīšana un mācīšanās	pedagogu profesionālā kapacitāte
izglītības programmu īstenošana	drošība un psiholoģiskā labklājība	infrastruktūra un resursi	vadības profesionālā darbība	atbalsts un sadarbība

Noteikumos definēts, ka izglītības iestādes obligāto centralizēto eksāmenu indeksam - OCE indeksam - jābūt vismaz 40 procentiem laika periodā no 2020. gada 1. augusta līdz 2025. gada 31. jūlijam un vismaz 50 procentiem laika periodā no 2025. gada 1. augusta līdz 2029. gada 31. jūlijam. Nozīmīgi pamanīt, ka ar 2025. gada 1. augustu mainīsies OCE indeksa aprēķina metodika (skatīt 3. tabulu).

3. tabula: OCE indeksa aprēķina metodikas izmaiņas

Līdz 2025. gada 31. jūlijam	No 2025. gada 1. augusta
$OCE \text{ indekss} = \frac{V1 + V2 + V3}{3}$	$OCE \text{ indekss} = \min(V1, V2, V3)$
<p>OCE – obligātais centralizētais eksāmens; V1 – obligātā centralizētā eksāmena matemātikā vidējā svērtā vērtība; V2 – obligātā centralizētā eksāmena latviešu valodā vidējā svērtā vērtība; V3 – obligātā centralizētā eksāmena svešvalodā vidējā svērtā vērtība.</p>	

3. tabulā redzams, ka no 2025. gada 1. augusta izglītības iestādes OCE indekss būs vienāds ar zemāko obligātā centralizētā eksāmena vidējo svērto vērtību. Tā kā zemākā obligātā centralizētā eksāmena vidējā svērtā vērtība tradicionāli ir matemātikas centralizētajā eksāmenā, tad sagaidāms, ka no 2025. gada 1. augusta izglītības iestādes OCE indeksu noteiks rezultāti tieši matemātikas centralizētajā eksāmenā.

Iepriekš minēto kritēriju - minimāli pieļaujamā skolēnu skaita, atbilstības kvalitātes kritērijiem (kvalitātes novērtēšanas kritēriju un OCE indeksa) - ietekme uz izglītības iestādes pedagogu darba samaksas finansēšanu no valsts budžeta līdzekļiem attēlota 4. tabulā.

4. tabula: atbilstības kvalitātes kritērijiem un minimāli pieļaujamajam skolēnu skaitam ietekme uz valsts finansējumu izglītības iestādes pedagogu darba samaksai

	1. mācību gads	2. mācību gads	3. mācību gads
1. vidusskolas scenārijs			
Atbilstība kvalitātes kritērijiem	ATBILST	ATBILST	ATBILST
Atbilstība skolēnu skaita	ATBILST	ATBILST	ATBILST

kritērijiem			
Valsts finansējums	100%	100%	100%
2. vidusskolas scenārijs			
Atbilstība kvalitātes kritērijiem	ATBILST	ATBILST	ATBILST
Atbilstība skolēnu skaita kritērijiem	NEATBILST	NEATBILST	NEATBILST
Valsts finansējums	100%	100%	100%
3. vidusskolas scenārijs			
Atbilstība kvalitātes kritērijiem	NEATBILST	NEATBILST	NEATBILST
Atbilstība skolēnu skaita kritērijiem	ATBILST	ATBILST	ATBILST
Valsts finansējums	100%	80%	50%
4. vidusskolas scenārijs			
Atbilstība kvalitātes kritērijiem	NEATBILST	NEATBILST	NEATBILST
Atbilstība skolēnu skaita kritērijiem	NEATBILST	NEATBILST	NEATBILST
Valsts finansējums	100%	0%	0%

Atbilstība 4. tabulā noteikto kritēriju kopai tiek vērtēta no 2020. gada 1. augusta, līdz ar to Latvijas vispārējās vidējās izglītības iestādes saņēmušas jau divus vērtējumus.

Kvalitātes un minimālā izglītojamo skaita kritēriji vērtējami arī valsts ģimnāzijām. Vidējās izglītības iestāžu valsts ģimnāzijas statusa iegūšanu un saglabāšanu nosaka MK 2020. gada 11. augusta noteikumi Nr. 518 "Kārtība, kādā tiek piešķirts un anulēts valsts ģimnāzijas statuss". 5. tabulā apkopotas prasības valsts ģimnāzijas statusa saglabāšanai.

5. tabula: Ministru kabineta noteiktie kritēriji valsts ģimnāzijas statusa saglabāšanai

Kritērijs	Kritērija raksturojums
Skolēnu skaits	Skolēnu skaits 10. - 12. klasē ne mazāks kā 153 skolēni ¹ .
OCE indekss	1. Līdz 2025. gada 31. jūlijam katru mācību gadu OCE indekss ne mazāks kā 55 procenti; 2. no 2025. gada 1. augusta līdz 2029. gada 31. jūlijam OCE indekss ne mazāks kā 60 procenti; 3. no 2029. gada 1. augusta OCE indekss ne mazāks kā 65 procenti.
Izglītības darba kvalitātes kritēriji	Ikgadējais vērtējums deviņos valsts ģimnāziju darba kvalitātes kritērijos, tajā skaitā: 1. izglītības iestāde vispārējās vidējās izglītības programmu apguvē klātienē izglītības ieguves formā īsteno ne mazāk kā trīs padziļināto kursu komplektus, ne mazāk kā piecus padziļinātos kursus un ne

¹ Līdz 2021. gada 31. augustam ne mazāk kā 94 skolēni

	<p>mazāk kā divus specializētos kursus;</p> <p>2. izglītības programmas ir akreditētas uz sešiem gadiem (...). Izglītības iestādes darbība un izglītības programmu īstenošana ir novērtēta ar ne zemāku kvalitātes vērtējuma līmeni kā "labi" saskaņā vispārējās izglītības programmu akreditāciju.</p>
--	---

Ministru kabineta noteikumi Nr. 583 "Kritēriji un kārtība, kādā valsts piedalās vispārējās izglītības iestāžu pedagogu darba samaksas finansēšanā vidējās izglītības pakāpē" nosaka arī kritērijus maksimāli pieļaujamam izglītojamo skaitam vispārējās vidējās izglītības iestādēs.

Maksimāli pieļaujamo izglītojamo skaitu vispārējās izglītības iestādes vidējās izglītības pakāpes klasē un vidējās izglītības pakāpes klašu grupā nosaka vispārējās izglītības iestādes vadītājs, ņemot vērā normatīvajos aktos par higiēnas prasībām noteikto minimālo platību viena izglītojamā vietai mācību telpā, ķīmijas un fizikas kabinetā, mājturības un tehnoloģiju kabinetā, sporta zālē un datorklasē. Informācija par higiēnas prasībām apkopota 6. tabulā.

6. tabula: Ministru kabineta noteiktās higiēnas prasības izglītības iestādēm, kas īsteno pamata un vidējās izglītības programmas.

Telpu grupa	Minimālā platība vienam izglītojamajam nodarbības laikā
Mācību telpa	2 kvadrātmetri
Telpa, kurā veic ķīmijas, fizikas vai dabaszinību laboratorijas vai praktiskos darbus	2,4 kvadrātmetri
Mājturības, dizaina un tehnoloģiju kabinets	3 kvadrātmetri
Sporta zāle	8 kvadrātmetri
Datorklase	3 kvadrātmetri

6. tabulā minētās higiēnas prasības stāsies spēkā 2023. gada 1. septembrī. Ja, piemēram, izglītības iestādes fizikas kabineta ietilpība ir 52 kvadrātmetri, izglītības iestāde vidusskolas klasē drīkst uzņemt ne vairāk kā 22 skolēnus.

Informācija par Ogres novada izglītības iestāžu atbilstību iepriekš minētajiem kvalitatīvajiem un kvantitatīvajiem kritērijiem tiks apskatīta ziņojuma 5. nodaļā "Vispārējās vidējās izglītības Ogres novadā raksturojums".

2020. gada 1. septembrī tika uzsākta jaunā mācību satura un pieejas pakāpeniska ieviešana vidusskolās. Jaunais standarts definēts 2019. gada 3. septembra Ministru kabineta noteikumos Nr. 416 "Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem". Saskaņā ar jauno vispārējās vidējās izglītības standartu, skolēni varēs vairāk mācīties atbilstoši savām interesēm un nākotnes plāniem, – to nodrošina mazāks mācību priekšmetu skaits un iespēja aptuveni 30% mācību laika veltīt padziļinātiem un specializētiem kursiem. Tādējādi skolēniem veidojas dziļāka izpratne un labākas prasmes apgūstamajos mācību priekšmetos, lielāka motivācija mācīties un spēcīgāka savu interešu apzināšanās. Kvalitatīvas izglītības piedāvājums un augstas prasības visās mācību jomās nodrošinās absolventu labāku kopējo sagatavotību turpmākajām gaitām. Viens no jaunā standarta veiksmīgas īstenošanas priekšnosacījumiem ir vidējās izglītības iestāžu tīkla sakārtošana, kas ļautu nodrošināt atbilstošu piedāvājumu - īstenot vismaz divus padziļināto kursu komplektus, kur katrā kursu komplektā ir trīs padziļinātie kursi, un vismaz viens padziļinātais kurss ir atšķirīgs. Informācija par Ogres novada pašvaldības vispārējās vidējās izglītības šī brīža piedāvājumu tiks apskatīta ziņojuma 5. nodaļā.

Lai vispārējās vidējās izglītības posmā nodrošinātu minēto kvalitatīvo un kvantitatīvo kritēriju atbilstību, būtisks priekšnosacījums ir augsti kvalificēti, kompetenti un uz izcilību orientēti pedagogi. Lai panāktu būtisku skolotāju darba samaksas pieaugumu, jānodrošina priekšnosacījumu kopums skolu tīkla optimizācijai ar mērķi rast optimālu izglītojamo skolotāju skaita attiecību. 2021. gada 21. decembrī IZM iesniedza Ministru kabinetam konceptuālo ziņojumu "Par priekšlikumiem pedagogu darba samaksas finansēšanas modeļa pilnveidei". Izvēlētais modelis pedagogu darba samaksas mērķdotācijas sadalei paredz, ka pašvaldības saņems finansējumu proporcionāli skolēnu skaitam pašvaldībās, un pašvaldībām būs pienākums veikt mērķdotācijas pārdali starp izglītības iestādēm pedagogu darba samaksas noteikšanai.

Vienlaikus Ministru kabineta 2018. gada 15. janvāra rīkojums Nr. 17 "Par pedagogu darba samaksas pieauguma grafiku laikposmam no 2018. gada 1. septembra līdz 2022. gada 31. decembrim" nosaka, ka finanšu resursus pedagogu darba samaksas pieauguma nodrošināšanai jāiegūst, sakārtojot izglītības iestāžu tīklu, efektīvizējot izglītības procesu un piešķirot papildu finansējumu no pašvaldību budžetiem un valsts budžeta, ievērojot solidaritātes un paritātes principu.

Dažādie vispārējās vidējās izglītības plānošanas dokumenti mudina veidot lielākas vispārējās vidējās izglītības iestādes, lai tās spētu sasniegt izvirzītos kvalitātes kritērijus. Vērtējams, ka valsts mēroga normatīvie akti kopumā neatbilstoši plānošanas dokumentos izvirzītos mērķus un ieceres vispārējās vidējās izglītības stiprināšanai, un izšķiroša loma ir jāuzņemas izglītības iestāžu dibinātājam - pašvaldībai.

4. Vispārējās vidējās izglītības Ogres novadā raksturojums

4.1. Vispārējās vidējās izglītības pieprasījums

Ogres novada pašvaldības teritorijā ir astoņas Ogres novada pašvaldības dibinātas vispārējās vidējās izglītības iestādes un viena IZM pakļautībā esoša profesionālās vidējās izglītības iestāde – Ogres tehnikums. Vispārējo vidējo izglītību piedāvā Edgara Kauliņa Lielvārdes vidusskola, Ikšķiles vidusskola, Jaunogres vidusskola, Ķeguma vidusskola, Madlienas vidusskola, Ogres 1. vidusskola, Ogres Valsts ģimnāzija un Suntažu vidusskola. 7. tabulā skatāms vidusskolēnu skaits katrā no izglītības iestādēm trīs mācību gados.

7. tabula: Vidusskolēnu skaits Ogres novada vispārējās vidējās izglītības iestādēs no 2019./20. līdz 2021./22. mācību gadam

Mācību gads	2019./20.				2020./21.				2021./22.			
	10.	11.	12.	Kopā	10.	11.	12.	Kopā	10.	11.	12.	Kopā
Edgara Kauliņa Lielvārdes vidusskola	32	30	28	90	23	28	27	78	25	23	27	75
Ikšķiles vidusskola	11	24	16	51	33	7	21	61	30	27	7	64
Jaunogres vidusskola	32	27	20	79	32	25	25	82	29	30	22	81
Ķeguma komercnovirziena vidusskola	8	4	18	30	10	9	3	22	21	5	9	35
Madlienas vidusskola	10	10	14	34	19	11	9	39	15	18	10	43
Ogres 1. vidusskola	47	73	55	175	66	42	70	178	65	63	41	169
Ogres Valsts ģimnāzija	60	54	48	162	40	47	47	134	72	37	42	151
Suntažu vidusskola	7	10	8	25	14	9	8	31	7	10	7	24
KOPĀ	207	232	207	646	237	178	210	625	264	213	165	642

Tabulā ar sarkanu krāsu iezīmēts skolēnu kopskaits, kas neatbilst MK noteikumu "Kritēriji un kārtība, kādā valsts piedalās vispārējās izglītības iestāžu pedagogu darba samaksas finansēšanā vidējās izglītības pakāpē" vai MK noteikumu "Kārtība, kādā tiek piešķirts un anulēts valsts ģimnāzijas statuss" minimālā skolēnu skaita kritērijiem. Valsts noteiktais minimālais 10. - 12. klašu skolēnu skaits Ogres vidusskolām ir 120 skolēni, Ogres Valsts ģimnāzijai - 153 skolēni, bet vidusskolām ārpus Ogres - 40 skolēni. Novērojams, ka 2021./22. mācību gadā būtisks pieprasījuma pieaugums vērojams Ķeguma komercnovirziena vidusskolā un Ogres Valsts ģimnāzijā, bet vislielākais skolēnu skaita kritums bija vērojams Suntažu vidusskolā.

Lai raksturotu vidējās izglītības pieprasījumu, novērtētas Ogres novada izglītības iestāžu 9. klašu 2019., 2020. un 2021. gada absolventu gaitas. Apkopojuma rezultāti skatāmi 8. tabulā. 53% no 9. klašu absolventiem mācību gaitas turpina vidusskolā, t.sk., 40% Ogres novada vispārējās vidējās izglītības iestādēs. 45% absolventu mācības turpina profesionālās izglītības iestādēs, 3% absolventu turpina izglītību ārzemēs, sākuši strādāt u.tml. Kopējie izglītības pēc 9. klases rezultāti precīzi atbilst valsts izglītības attīstības pamatnostādņēs izvirzītajiem mērķiem 2027. gadam. Vērts pievērst uzmanību 8. tabulā izmantotajam krāsu izcēlumam - ar zaļo un sarkano krāsu iekrāsotas vērtības, kuras vairāk kā 5 procentpunktus atšķiras no kopējām vērtībām. Tā, piemēram, 40% Ogres novada vidusskolu 9. klašu absolventu turpina mācības savā vidusskolā, bet Jaunogres vidusskolai šis rādītājs ir 61%. Tā kā

starpība starp 61% un 40% ir lielāka nekā 5 procentpunkti, rādītājs iekrāsots zaļš. Diametrāli pretējā situācijā ir Ikšķiles vidusskola, kuras 10. klasē pēc 9. klases absolvēšanas paliek tikai 27% skolēnu.

8. tabula: Ogres novada izglītības iestāžu 9. klašu 2019., 2020. un 2021. gada absolventu gaitas

	9.klases absolventu skaits	Turpina izglītību savā vidusskolā 10.klasē	Turpina izglītību kādā citā Ogres novada vidusskolā	Turpina izglītību citā vidusskolā Latvijā	Turpina izglītību profesionālajā mācību iestādē
Jaunogres vidusskola	150	61%	0%	1%	35%
Ogres 1.vidusskola	299	34%	2%	19%	43%
Ogres Valsts ģimnāzija	279	49%	3%	6%	41%
Edgara Kauliņa Lielvārdes vidusskola	141	38%	6%	12%	43%
Ķeguma komercnovirziena vidusskola	80	36%	10%	8%	40%
Ikšķiles vidusskola	254	27%	7%	26%	40%
Madlienas vidusskola	49	57%	8%	0%	33%
Suntažu vidusskola	58	36%	2%	24%	31%
KOPĀ VIDUSSKOLĀS	1310	40%	4%	14%	40%
Lielvārdes pamatskola	88	0%	34%	10%	53%
Jumpravas pamatskola	56	0%	9%	20%	68%
Taurupes pamatskola	27	0%	22%	4%	56%
Ķeipenes pamatskola	35	0%	37%	11%	49%
Ogresgala pamatskola	46	0%	30%	9%	59%
Birzgales pamatskola	31	0%	6%	0%	84%
Lēdmanes pamatskola	42	0%	5%	5%	88%
KOPĀ PAMATSKOLĀS	325	0%	22%	10%	64%
KOPĀ	1635	32%	8%	13%	45%

8. tabulā uzmanību piesaista būtiskā atšķirība starp Ogres novada vidusskolu un pamatskolu 9. klašu absolventu turpmākajām gaitām. Ja vidusskolu 9. klašu absolventi profesionālās izglītības iestādes izvēlas 40% gadījumu, tad pamatskolu absolventi - 64% gadījumu. Īpaši izceļas Birzgales pamatskola un Lēdmanes pamatskola - profesionālo izglītību izvēlas 84% un 88% šo skolu 9. klašu absolventu. Nepieciešams padziļināts pētījums par šo tendenci, kas veicams Ogres novada izglītības attīstības stratēģijas izstrādes gaitā.

9. klašu absolventu monitorings ļauj novērtēt, ka 72 no 2021. gada 9. klašu absolventiem izvēlējušies mācības citu novadu vispārējās vidējās izglītības iestādēs. Starppašvaldību norēķinu dati, savukārt, rāda, ka Ogres novada vispārējās vidējās izglītības iestāžu 10. klasēs 2021./22. gadā mācās 19 citos novados deklarēti izglītojamie (8 deklarēti Rīgā, 5 - Salaspilī, 3 - Ropažos). Lai gan šie datu avoti nav tieši samērojami, drošticami, ka izglītojamo migrācijas bilance ir negatīva.

4.2. Vispārējās vidējās izglītības piedāvājums

2020. gada 1. septembrī tika uzsākta jaunā mācību satura un pieejas pakāpeniska ieviešana vidusskolās. 2021./22. mācību gadā jauno mācību saturu apgūst 10. un 11. klašu skolēni.

Lai nodrošinātu, ka katrs skolēns sasniedz plānotos rezultātus, katrai izglītības iestādei bija jāspēj īstenot vidējās izglītības pamatkursi, kas vairumam vidusskolēnu ir vienādi, un vismaz divi padziļināto kursu komplekti, kur katrā kursu komplektā ir trīs padziļinātie kursi. Ogres novada vispārējās vidējās izglītības iestāžu padziļināto kursu piedāvājums attēlots 9. tabulā.

9. tabula: Ogres novada izglītības iestāžu padziļināto kursu piedāvājums

	MAT	LAT	SVEŠV	VĒST	SOC ZIN	ĶĪM	FIZ	ĢEO	BIOL	PROG	DIZ	KULT	KOPĀ
Edgara Kauliņa Lielvārdes vidusskola	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ	NĒ	JĀ	NĒ	NĒ	NĒ	7
Ikšķiles vidusskola	NĒ	JĀ	JĀ	JĀ	NĒ	NĒ	JĀ	NĒ	JĀ	NĒ	NĒ	JĀ	6
Jaunogres vidusskola	NĒ	NĒ	JĀ	NĒ	NĒ	JĀ	JĀ	NĒ	JĀ	NĒ	JĀ	JĀ	6
Ķeguma komercnovirziena vidusskola	JĀ	JĀ	JĀ	NĒ	JĀ	NĒ	NĒ	NĒ	NĒ	JĀ	NĒ	NĒ	5
Madlienas vidusskola	JĀ	NĒ	JĀ	NĒ	JĀ	NĒ	JĀ	NĒ	JĀ	NĒ	NĒ	NĒ	5
Ogres 1. vidusskola	JĀ	JĀ	JĀ	NĒ	JĀ	JĀ	JĀ	NĒ	JĀ	JĀ	JĀ	NĒ	9
Ogres Valsts ģimnāzija	JĀ	JĀ	JĀ	NĒ	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ	NĒ	NĒ	9
Suntažu vidusskola	NĒ	JĀ	JĀ	NĒ	JĀ	NĒ	NĒ	NĒ	JĀ	NĒ	NĒ	NĒ	4
Kopā	5	5	8	2	6	4	6	1	7	3	2	2	

9. tabulā redzams, ka visvairāk padziļināto kursu piedāvā vidusskolēnu skaita ziņā lielākās izglītības iestādes - Ogres 1. vidusskola un Ogres Valsts ģimnāzija. Visretāk piedāvātie kursi ir Vēsture II, Dizains un tehnoloģijas II un Kultūra un māksla II. Cenšoties piesaistīt un noturēt skolēnus, izglītības iestādes piedāvā lielāku padziļināto kursu skaitu, samazinot iespējamo atalgojumu skolotājiem. Sevišķi liels padziļināto kursu skaits vienas klases skolēnu izvēlei ir Edgara Kauliņa Lielvārdes vidusskolai.

4.3. Vispārējās vidējās izglītības iestāžu darba rezultāti

Kvalitatīvas vispārējās un profesionālās izglītības ietvaru nosaka 2020. gada 6. oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr. 618 "Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru, citu Izglītības likumā noteiktu institūciju un izglītības programmu akreditācijas un izglītības iestāžu vadītāju profesionālās darbības

novērtēšanas kārtība”. Šo noteikumu ietvaros definētas četras izglītības iestādes kvalitātes jomas un divpadsmit kvalitātes kritēriji (skatīt 1. attēlu).

1. attēls: Izglītības iestādes darba kvalitātes jomas un kritēriji

Diemžēl šobrīd atbilstoši minētajai novērtēšanas kārtībai novērtēta tikai Suntažu vidusskola, Ogres Valsts ģimnāzija un Ogres 1. vidusskola. Tā kā nav pieejami salīdzināmi dati par visām Ogres novada vispārējās vidējās izglītības iestādēm, šis vērtēšanas ietvars šobrīd nav izmantojams vispārējam situācijas raksturojumam.

Kā viens no kvalitātes kritērijiem, kurš jau 2022. gada septembrī var ietekmēt pedagogu darba samaksas finansēšanu, ir obligāto centralizēto eksāmenu indekss. OCE indekss ir objektīvs rādītājs un sniedz pamatotu ieskatu izglītības iestādes skolēnu sniegtā. IZM veikusi OCE indeksa aprēķinu Ogres novada vispārējās vidējās izglītības iestādēm. Aprēķina rezultāti skatāmi 10. tabulā.

10. tabula: Ogres novada vispārējās vidējās izglītības iestāžu OCE indeksi

Iestādes nosaukums	2019./20. mācību gads				2020./21. mācību gads			
	OCE indekss	OCE vidējā svērtā vērtība			OCE indekss	OCE vidējā svērtā vērtība		
		Matem.	Latviešu valoda	Svešval.		Matem.	Latviešu valoda	Svešval.
Edgara Kauliņa Lielvārdes vidusskola	61.98	37.86	65.99	82.11	58.54	35.5	63.63	76.5
Ikšķiles vidusskola	58.52	31.01	66.34	78.22	58.18	36.78	56.61	81.16
Jaunogres vidusskola	46.14	41.96	42.08	54.38	51.01	50.17	42.56	60.32
Ķeguma komercnovirziena vidusskola	60.25	37.56	60.54	82.66	57.8	35.13	58.14	80.4
Madlienas vidusskola	55.17	30.28	58.78	76.45	53.01	26.58	62.69	69.78
Ogres 1.	58.29	36.87	59.87	78.15	58.23	40.15	60.74	73.81

vidusskola ²									
Ogres Valsts ģimnāzija	63.87	46.72	67.73	77.17	63.03	44.27	65.17	79.66	
Suntažu vidusskola	54.82	38.56	53.99	71.91	58.82	41.07	60.88	74.52	
Vidējā vērtība	57.38	37.60	59.41	75.13	57.32	38.70	58.80	74.51	

10. tabulā ar zaļu krāsu iekrāsotas vērtības, kuras ir vismaz 5 procentpunktus lielākas nekā vidējā vērtība, bet ar dzeltenu krāsu iekrāsotas vērtības, kuras ir vismaz 5 procentpunktus mazākas nekā vidējā vērtība. Visas izglītības iestādes izpilda minimālās prasības OCE indeksam. Tāpat kā valstī kopumā, arī Ogres novadā izteikti zemāki rezultāti ir matemātikas centralizētajā eksāmenā.

4.4. Vispārējās vidējās izglītības iestāžu resursi

Apskatīsim divas nozīmīgas vispārējās vidējās izglītības resursu grupas - pedagogu un mācību telpu nodrošinājumu.

11. tabulā attēlota Ogres novada izglītības iestāžu vispārējās vidējās izglītības skolotāju vecumstruktūra.

11. tabula: Ogres novada vispārējās vidējās izglītības iestāžu vispārējās vidējās izglītības skolotāju vecumstruktūra (VIIS, 01.01.2022)

	līdz 34 gadi	35-39 gadi	40-44 gadi	45-49 gadi	50-54 gadi	55-59 gadi	60-64 gadi	65 gadi un vecāki	KOPĀ
Edgara Kauliņa Lielvārdes vidusskola	3	4	0	3	4	5	6	0	25
Ķeguma komercnovirziena vidusskola	3	1	3	1	2	2	2	1	15
Madlienas vidusskola	2	0	0	2	4	0	4	0	12
Suntažu vidusskola	2	2	1	2	2	2	1	3	15
Ikšķiles vidusskola	4	3	5	4	1	6	1	3	27
Jaunogres vidusskola	1	1	2	1	4	1	1	3	14
Ogres Valsts ģimnāzija	5	3	3	6	3	5	3	8	36
Ogres 1.vidusskola	6	4	2	3	7	9	5	6	42
KOPĀ	26	18	16	22	27	30	23	24	186
KOPĀ (%)	14%	10%	9%	12%	15%	16%	12%	13%	100%

11. tabulā redzams, ka 25% vispārējā vidējās izglītības skolotāju ir vecumā no 60 gadiem. Šis īpatnība pielīdzināms skolotāju vecumā līdz 39 gadiem īpatsvaram. Tā kā skolotāji vecumā no 60 gadiem nākamajos piecos gados var pensionēties, nozīmīgi apskatīt šo skolotāju pārstāvētās mācību jomas un slodzi. Pārskats sniegts 12. tabulā.

12. tabula: Ogres novada vispārējās vidējās izglītības iestāžu vispārējās vidējās izglītības skolotāju vecumā no 60 gadiem mācību joma un slodze

² Ogres 1. vidusskolas rezultātus būtiski pazemina vakara un neklātienes programmas absolventu mācību rezultāti - centralizētos eksāmenus nekārto 30 - 35 vakara un neklātienes programmas skolēni, kas OCE indeksa aprēķinā samazina OCE rādītāju. Sākot ar 2022./23. mācību gadu, šis efekts zudis.

Mācību joma	Skolotāju skaits	Mācību stundu skaits nedēļā
Dabaszinātņu	9	66
Veselības un fiziskās aktivitātes	1	8
Matemātikas	5	34
Tehnoloģiju	1	8
Valodu (latviešu valoda)	4	32
Valodu (svešvalodas)	16	169
Sociālā un pilsoniskā	3	31

12. tabulā redzams, ka visvairāk skolotāju vecumā no 60 gadiem māca svešvalodas, turklāt kopējais šo skolotāju mācītais mācību stundu skaits ir samērā liels - 169 mācību stundas nedēļā. Vairums šo mācību stundu ir angļu valodā, tomēr novērojams arī liels krievu valodas īpatsvars. Ogres novada izglītības iestādēm būs jāiegulda būtiski resursi, lai pakāpeniski aizvietotu svešvalodu pedagogus, kuri tuvākajos gados pensionēsies. Līdzīga situācija ir dabaszinātņu jomā, kurā ļoti kritiska situācija ir fizikas mācīšanā, - visiem Ogres novada vispārējā vidējā izglītības sistēmā strādājošajiem fizikas skolotājiem ir teju 60 vai vairāk gadu.

13. tabulā sniegts apkopojums par vispārējās vidējās izglītības iestāžu mācību telpu nodrošinājumu. Mācību telpu nodrošinājuma aprēķini un detalizēta informācija ziņojuma pielikumā.

13. tabula: Mācību telpu nodrošinājums Ogres novada vispārējās vidējās izglītības iestādēs

N.p.k.	Izglītības iestāde	Izglītības iestādes mācību telpu nodrošinājums
1	Ogres Valsts ģimnāzija (jaunā ēka)	Mūsdienīgas, higiēnas prasībām atbilstošas mācību telpas ar ietilpību 28 - 30 skolēniem telpā, mācību telpas līdz 672 skolēniem.
2	Ogres 1. vidusskola	Skolā tiek uzņemti 6 pirmo klašu komplekti (20 - 22 skolēni klasē), kas ceturtajā klasē tiek pārveidoti par 5 klašu komplektiem (26 skolēni klasē). Mācību telpas nav atbilstošas pašreizējai skolas noslodzei - daļa telpu neatbilst higiēnas prasībām. Nepieciešama skolas 2. korpusa pārbūve, lai skolas telpas atbilstu higiēnas prasībām. Ja ēkā paliek pamatskolas klases, vērtējama iespēja nepieciešamības gadījumā uzņemt papildus 1. klasi ik pēc gada.
3	Jaunogres vidusskola	Ja ēkā paliek pamatskolas klases un sākumskolas telpas neizmanto PII "Saulīte" vajadzībām, vērtējama iespēja nepieciešamības gadījumā uzņemt papildus 1. klasi.
4	Ikšķiles vidusskola	Skolā tiek uzņemti 5 - 6 pirmo klašu komplekti, bet skolas pašreizējā mācību telpu kapacitāte atbilst 5 mācību komplektu mācību procesa nodrošināšanai ar 24 - 26 skolēniem klasē. Vidusskolas klašu esamība skolā samazina iespējas uzņemt skolēnus pamatizglītībā. Dabaszinību korpusa izbūve ļautu uzņemt 6 klases pamatskolā ar 24 - 26 skolēniem katrā klasē.
5	Ķeguma komercnovirziena vidusskola	Higiēnas prasībām atbilstošas mācību telpas, kas ļauj uzņemt līdz pat 26 skolēnu lielas klases. Mācību telpas ļauj uzņemt divus pirmo klašu komplektus un divus desmito klašu komplektus. Skolai ir potenciāls ar salīdzinošo maziem ieguldījumiem attīstīt skolas ceturto - jumta - būtiski palielinot skolēnu uzņemšanas potenciālu. Vienīgā skola novadā, kurā ar salīdzinoši maziem ieguldījumiem iespējams veidot 2 - 3

		paralēlklašu vidusskolas posmu.
6	Edgara Kauliņa Lielvārdes vidusskola	Nepieciešama telpu iekšējā pārbūve, lai telpas atbilstu higiēnas prasībām. Skolai ir potenciāls uzņemt divas pirmās klases ar 26 skolēniem katrā klasē un vienu vidusskolas klasi. Vairāk vidusskolas klašu uzņemšanai nepieciešama papildus ēkas apjoma izbūve.
7	Madlienas vidusskola	Skolai ir piemērotas telpas, lai uzņemtu līdz pat 26 skolēnus vienā klasē, turklāt skolēnu skaita palielināšanās gadījumā iespējams veidot atsevišķas paralēlklases. Skolai ir pietiekama mācību telpu kapacitāte, lai nodrošinātu vidusskolas posma darbību.
8	Suntažu vidusskola	Skolai ir pietiekama mācību telpu kapacitāte, lai nodrošinātu gan pamatskolas, gan vidusskolas posma darbību.

Tabulā netieši saskatāms Ogres novada iedzīvotāju blīvuma sadalījums - Madlienas, Suntažu un Ķeguma komernovirziena vidusskolas mācību telpas ir pietiekamas mācību procesa nodrošināšanai gan pamatizglītības, gan vidējās izglītības posmā. Turpretī Ogres un Ikšķiles izglītības iestāžu telpas ir pilnībā noslogotas, un tajās ir jāveido papildus mācību telpu kapacitāte, lai skolēniem nodrošinātu pamatizglītības pieejamību tuvāk dzīves vietai. Būtiski pamanīt, ka pamatskolas skolēnu skaita pieaugumu Ogres un Ikšķiles areālā ir iespējams akumulēt samērā nelieliem ieguldījumiem esošo skolu infrastruktūrā, neiecerot jaunas izglītības iestādes būvniecību. Pārmaiņu rezultātā Ogres 1. vidusskola, Jaunogres vidusskola, Ogres sākumskola un Ikšķiles vidusskola spēs nepieciešamības gadījumā uzņemt papildus 3 pirmās klases.

5. Ogres novada vispārējās izglītības iestāžu attīstības potenciāla izvērtējums un attīstība līdz 2027. gadam

5.1. Vispārējās vidējās izglītības pieprasījuma prognoze

Kombinējot datus no absolventu monitoringa (Ogres novada vispārējās vidējās izglītības iestādēs paliek 40% novada 9. klašu absolventu) un starppašvaldību norēķinu datus, var izteikt konservatīvu prognozi par 10. klašu pieprasījumu Ogres novadā. Konservatīvais pieprasījuma scenārijs paredz, ka 45% no Ogres novada izglītības iestāžu 9. klašu absolventiem paliek mācīties Ogres novada vispārējās vidējās izglītības iestādēs. Iepriekšējo gadu datu novērtējums liecina, ka 10% skolēnu neturpina mācības 11. klasē un 10% skolēnu - 12. klasē. Izmantojot šos pieņēmumus un novērojumus, izveidota vidusskolēnu skaita prognoze laika periodam līdz 2028./29. mācību gadam (14. tabula).

14. tabula: Ogres novada vidusskolēnu skaita prognoze līdz 2028./29. mācību gadam

Mācību gads	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23	23/24	24/25	25/26	26/27	27/28	28/29
10. klase	252	207	237	264	288	302	318	314	291	285	302
11. klase	227	232	178	213	238	259	272	286	282	262	257
12. klase	229	207	210	165	192	214	233	245	257	254	236
KOPĀ	708	646	625	642	718	775	823	845	830	801	795

Tabulā redzams, ka Ogres novada vispārējās vidējās izglītības sistēmai jāspēj akumulēt līdz 320 desmitās klases skolēnu gadā. Piedāvātajam vispārējās vidējās izglītības attīstības scenārijam jāparedz personāla un telpu kapacitāte 845 skolēnu mācīšanai vispārējās vidējās izglītības posmā.

5.2. Vispārējās vidējās izglītības iestāžu attīstības potenciāla izvērtējums

Ziņojuma 10. tabulā attēlotie mācību darba rezultāti rāda, ka mācību sasniegumu ziņā visas Ogres novada izglītības iestādes ir dzīvotspējīgas. Nozīmīgākais faktors izmaiņām vispārējās vidējās izglītības sistēmā ir Ogres Valsts ģimnāzijas ēkas tapšana un plānotā nodošana ekspluatācijā 2022. gada septembrī. Šis notikums liek pārvērtēt novada izglītības attīstības iespējas un izvirzīt mērķi par kvalitatīvas un mūsdienīgas vidējās izglītības piedāvājumu. **Ogres Valsts ģimnāziju tiek piedāvāts veidot par vidusskolu 10. - 12. klases skolēniem.** Šādam piedāvājumam ir trīs vienlīdz nozīmīgi pamatojumi.

Pirmkārt uzsverams **mēroga efekts**. Optimāls skolēnu skaits universālas vidusskolas klašu grupā (piem., 10. klašu grupā) ir no 150 līdz 225 skolēniem (Lee & Smith, 1997) jeb 6 līdz 8 paralēlklases. Latvijā 2021./22. mācību gadā šāds vidusskolēnu skaits ir četrām pašvaldību dibinātām vispārējās vidējās izglītības iestādēm (skatīt 15. tabulu).

15. tabula: Vispārējās vidējās izglītības iestādes, kurās vidusskolēnu skaits 2021./22. mācību gadā ir lielāks nekā 450

N.p.k.	Izglītības iestādes nosaukums	10. - 12. klases skolēnu skaits
1	Rīgas Valsts 1. ģimnāzija	668
2	Rīgas Reinholda Šmēlinga vidusskola	587
3	Rīgas Valsts 2. ģimnāzija	511
4	Rīgas Valsts 3. ģimnāzija	502
5	Āgenskalna Valsts ģimnāzija	468

Vairākas paralēlklases ļauj skolēnus grupēt atbilstoši to interesējošiem virzieniem, veidojot, piemēram, inženierzinību virzienu, dabaszinātņu virzienu, sporta un veselības zinātņu virzienu, sabiedrības zinātņu virzienu, kultūras un mākslas virzienu u.tml. 6 - 8 paralēlklases ļauj nodrošināt visus 12 padziļinātos mācību kursus, kā arī plašu specializēto kursu piedāvājumu. Vairākas paralēlklases ļauj arī nodrošināt pilnu slodzi vairākiem vienas jomas pedagogiem - piemēram, 7 paralēlklāšu gadījumā pedagogiem jā māca 48 fizikas mācību stundas nedēļā, un ir nepieciešami divi fizikas pedagogi ar 24 mācību stundu slodzi nedēļā. Ar diviem pilnas slodzes ķīmijas, vienu bioloģijas un ģeogrāfijas skolotāju veidojas dabaszinātņu nodaļas pedagogu komanda. Mēroga efekts ļauj īstenot arī daudzpusīgāku interešu izglītību un skolēnu organizāciju darbību, jo ir vairāk skolēnu ar līdzīgām interesēm.

Otrs pamatojums Ogres Valsts ģimnāzijas veidošanai par izglītības iestādi 10. - 12. klašu skolēniem ir **taisnīguma aspekts**. Ogres novada iedzīvotāji Ogres Valsts ģimnāzijas ēkas izveidē un aprīkošanā iegulda vairāk nekā 20 miljonus eiro. Nozīmīgi, lai ieguvumu no šī sabiedrības ieguldījuma iegūst iespējami daudz novada jauniešu. Ja Ogres Valsts ģimnāzijā mācītos 7. - 12. klašu skolēni, vairums ģimnāzijas skolēnu skolas gaitas uzsāktu 7. klasē un skolā mācītos līdz 12. klasei, pavadot skolā sešus gadus. Piedāvātajā risinājumā vidusskolēni skolā pavada trīs gadus, tādējādi gandrīz dubultojojot to jauniešu skaitu, kuri tieši iegūst no sabiedrības ieguldījuma izglītības infrastruktūrā.

Treškārt jāuzsver **vienlīdzīguma princips pamatizglītībā**. Ja īstenotos scenārijs, kurā Ogres Valsts ģimnāzijā mācītos 7. - 12. klašu skolēni, skola ar savu mācību vidi piesaistītu arvien vairāk 7. klases skolēnu ar augstiem mācību sasniegumiem un augstu mācību motivāciju. Citas novada izglītības iestādes tādējādi tiktu vājinātas, jo 7. - 9. klasēs iztrūktu pozitīvo līderu. Ar laiku veidotos "divu ātrumu pamatskolas" - Ogres valsts ģimnāzija skolēniem ar augstākiem sasniegumiem un motivāciju un pārējās izglītības iestādes ar zemākiem mācību sasniegumiem. Šādā scenārijā zustu iespēja katru izglītības iestādi veidot kā vienlīdz spēcīgu. Palielinātos arī sabiedriskā noslāņošanās sabiedrībā, jo pakāpeniski Ogres Valsts ģimnāzijā nonāktu motivētāko un atbalstošāko ģimeņu bērni. Iepriekš minētie procesi, savukārt, Ogres Valsts ģimnāzijai ļautu piesaistīt motivētākus jaunus pedagogus, vēl vairāk palielinot atšķirību starp ģimnāzijas 7. - 9. klasi un citu izglītības iestāžu pamatskolām. Nozīmīgi novada izglītības sistēmu veidot tā, lai pamatskolas posmā katra novada izglītības iestāde ir vienlīdz kvalitatīva un pieprasīta.

16. tabulā apkopoti citi faktori, kas nosaka nepieciešamību izmaiņām novada vispārējās vidējās izglītības sistēmā.

16. tabula: Faktori, kas nosaka nepieciešamību izmaiņām Ogres novada vispārējās vidējās izglītības sistēmā

N.p.k.	Izmaiņu faktors	Izmaiņu faktora raksturojums
1	Telpu trūkums pamatizglītībā	Ogrē un Ikšķiles pilsētā un pagastā vērojams skolēnu skaita pieaugums. Lai uzņemtu pieaugošo skolēnu skaitu, neceļot papildus izglītības iestādes, izglītības iestādēm nepieciešama izglītības pakāpes maiņa un papildus ieguldījumi izglītības iestāžu infrastruktūrā. Izglītības iestādēs nepieciešami ieguldījumi infrastruktūrā arī, lai tās atbilsto ministru kabineta noteikumiem par higiēnas prasībām izglītības iestādēm.
2	Pedagogu novecošanās	Vispārējās vidējās izglītības pedagogu kolektīvu novecošanās rada draudus drīzam pedagogu iztrūkamam. Nepieciešams radīt apstākļus jaunu pedagogu iesaistei vispārējās vidējās izglītības jomā.
3	Pedagogu atalgojums	Skaitliski nelielu vispārējās vidējās izglītības iestāžu uzturēšana notiek uz pamatizglītības posma pedagogu atalgojuma rēķina, neļaujot pedagogiem saņemt pienācīgu atalgojumu par darbu un samazinot iespējas piesaistīt un noturēt jaunus pedagogus.

4	Valsts kvantitatīvie un kvalitatīvie kritēriji	Valsts noteiktie kvantitatīvais kritērijs - skolēnu skaits 10. - 12. klašu posmā - un kvalitatīvie kritēriji - akreditācijas vērtējums un OCE indeksa rādītāji - iezīmē riskus izglītības iestādes darbībai vispārējās vidējās izglītības posmā.
---	--	--

Kopumā vispārējās izglītības iestāžu attīstības potenciālu nosaka konceptuāls lēmums par Ogres Valsts ģimnāzijas izveidi par vispārējās vidējās izglītības iestādi 10. - 12. klases skolēniem, telpu izmantojums, pedagogu kolektīva vecumstrukturā, nepieciešamība uzturēt skolas, kuras nesamazina izglītības iestāžu pedagogu atalgojumu, un valsts kvantitatīvie un kvalitatīvie kritēriji izglītības iestādēm.

5.2.1. Ogres Valsts ģimnāzijas attīstības potenciāls

Jaunbūvējamās Ogres Valsts ģimnāzijas maksimālā kapacitāte ir 24 klases ar 28 skolēniem katrā klasē jeb 672 skolēni. Paredzams, ka pirmajos izglītības iestādes darbības gados skolā tiks uzņemtas mazāk kā astoņas paralēlklases gan tādēļ, ka sākotnēji būtu sarežģīti nokomplektēt pedagogu kolektīvu astoņām paralēlklasēm, gan arī tādēļ, ka izglītības iestādei jāgūst skolēnu un to vecāku uzticība. Ogres Valsts ģimnāzija veidosies par mūsdienīgu un kvalitatīvu vispārējās vidējās izglītības iestādi 10. - 12. klases skolēniem. 7. - 9. klašu mācīšanas funkciju pakāpeniski pārņems reorganizētā Ogres sākumskola (skatīt 17. tabulu).

17. tabula: 7. - 9. klašu posma klases Ogres sākumskolā un Ogres Valsts ģimnāzijā

Mācību gads	2022./23.	2023./24.	2024./25.
Ogres sākumskola	7. klase	7. - 8. klase	7. - 9. klase
Ogres Valsts ģimnāzija	8. - 9. klase	9. klase	Nav attiecināms

Daļa no Ogres Valsts ģimnāzijas pedagogiem uzsāks darbu Ogres sākumskolā un līdz 2024./25. mācību gadam strādās divās darba vietās - Ogres sākumskolā un Ogres Valsts ģimnāzijā. 18. tabulā attēlots Ogres Valsts ģimnāzijas programmu piedāvājums līdz 2024./25. mācību gadam.

18. tabula: Vidusskolas posma programmu piedāvājums Ogres Valsts ģimnāzijā

Mācību gads	2022./23.	2023./24.	2024./25.
10. klase	Jaunas programmas	Jaunas programmas	Jaunas programmas
11. klase	Esošās programmas	Jaunas programmas	Jaunas programmas
12. klase	Esošās programmas	Esošās programmas	Jaunas programmas

Tabulā redzams, ka skolēni, kas jau uzsākuši mācības Ogres Valsts ģimnāzijas programmās, pabeigs šīs programmas. Jaunuzņemtie skolēni, savukārt, mācīsies pēc jaunām programmām, kuras paplašinātais Ogres Valsts ģimnāzijas kolektīvs izstrādās līdz 2022. gada aprīlim.

Ogres Valsts ģimnāzijas kolektīvu veidos pedagogi no Ogres Valsts ģimnāzijas, Ogres 1. vidusskolas un Jaunogres vidusskolas, kuri būs izvēlējušies kopā veidot jauno Ogres Valsts ģimnāzijas mācību satura un procesa piedāvājumu.

Noteikti izceļamas Ogres Valsts ģimnāzijas plānotās mācību telpas, kuru kvalitāte un aprīkojums apsteigs labākos izglītības iestāžu piemērus Baltijas valstīs.

5.2.2. Ogres 1. vidusskolas attīstības potenciāls

Līdz ar Ogres Valsts ģimnāzijas paplašināšanos Ogres 1. vidusskola no 2022./23. mācību gada neuzņems 10. klašu skolēnus un 2025. gadā kļūs par pamatskolu. Skolēni, kuri uzsākuši mācības Ogres 1. vidusskolas programmās, pabeigs šīs programmas ar iecerētajiem pedagogiem un saņems Ogres 1.

vidusskolas atestātu par vispārējās vidējās izglītības ieguvu. Ogres 1. vidusskolas skolēniem un pedagogiem būs iespēja pieņemt lēmumu par vispārējās vidējās izglītības programmu īstenošanas vietu - mācību procesu būs iespējams nodrošināt vai nu Ogres 1. vidusskolas telpās, vai jaunveidotajās Ogres Valsts ģimnāzijas telpās. Ogres 1. vidusskolas vidusskolas posma pedagogiem tiks piedāvāta iespēja turpināt darbu Ogres Valsts ģimnāzijā un/vai Ogres 1. vidusskolas pamatizglītības posmā. Tiks izvērtētas Ogres 1. vidusskolas telpu iekšējās pārbūves iespējas, lai mācību telpas atbilstu higiēnas prasībām - izpētāma skolas 2. korpusa pārbūve, lai visās otrā korpusa telpās būtu iespējams mācīties 26 skolēnu klasei. Tiks precizēts skolas attīstības plāns, sevišķi paredzot 7. - 9. klašu posma stiprināšanu. Kopā ar Ogres novada Izglītības pārvaldi tiks veikti pasākumi esošo pedagogu labbūtības paaugstināšanai un jaunu pedagogu piesaistei.

5.2.3. Jaunogres vidusskolas attīstības potenciāls

Līdz ar Ogres Valsts ģimnāzijas paplašināšanos Jaunogres vidusskola no 2022./23. mācību gada neuzņems 10. klašu skolēnus un 2025. gadā kļūs par pamatskolu. Skolēni, kuri uzsākuši mācības Jaunogres vidusskolas programmās, pabeigs šīs programmas ar iecerētajiem pedagogiem un saņems Jaunogres vidusskolas atestātu par vispārējās vidējās izglītības ieguvu. Jaunogres vidusskolas skolēniem un pedagogiem būs iespēja pieņemt lēmumu par vispārējās vidējās izglītības programmu īstenošanas vietu - mācību procesu būs iespējams nodrošināt vai nu Jaunogres vidusskolas telpās, vai jaunveidotajās Ogres Valsts ģimnāzijas telpās. Jaunogres vidusskolas vidusskolas posma pedagogiem tiks piedāvāta iespēja turpināt darbu Ogres Valsts ģimnāzijā un/vai Jaunogres vidusskolas pamatizglītības posmā. Pēc pirmsskolas telpu izbūves Mālkalnes prospektā 10 būs iespēja Jaunogres vidusskolas sākumskolas posma telpas izmantot papildus 1. klases uzņemšanai. Lai stiprinātu Jaunogres pamatskolu, nākamajos gados nepieciešams ieguldījums skolas sporta stadiona izbūvē, jo pašreizējais sporta stadions neatbilst kvalitatīva mācību procesa prasībām.

5.2.4. Ikšķiles vidusskolas attīstības potenciāls

Ikšķiles vidusskolas lielākais izaicinājums un iespēja ir pieaugošais skolēnu skaits Ogres un Ikšķiles areālā. Lai arī turpmāk varētu nodrošināt piemērotu mācību vidi, jāvērtē iespēja izbūvēt Dabaszinību korpusu, kurā būtu skolēnu skaitam atbilstoši fizikas, ķīmijas, bioloģijas, ģeogrāfijas un dabaszinību kabineti. Tāpat veicami lokāli iekštelpu pārbūves darbi, lai mācību telpas atbilstu higiēnas noteikumiem. Skolai arī jāvērtē vidusskolas posma lietderība, ņemot vērā ierobežotās mācību telpu iespējas un Ogres Valsts ģimnāzijas tuvumu. Jāņem vērā, ka izglītības iestādei var būt pieejami ES fondu līdzekļi iekštelpu pārbūvei, ja skola izlemj kļūt par pamatskolu. Arguments par skolas izvēli kļūt par pamatskolu saistāms arī ar pedagogu resursu nodrošinājumu - Ikšķiles vidusskolā ir augošs pamatskolēnu skaits, un šo skolēnu mācību procesa nodrošināšanai ir nepieciešamai kvalificēti un kvalitatīvi pedagogi. Ja skola lemj kļūt par pamatskolu, tās vidusskolas pedagogus var iesaistīt augošā pamatskolas posma skolēnu izglītošanā. Šāds risinājums ļautu izvairīties no skolotāju trūkuma Ikšķiles vidusskolas pamatskolas posmā.

2022./23. mācību gadā izglītības iestāde var veidot 10. klasi, ja skolēnu skaits 10. klasē ir 18 skolēni vai kopējais skolēnu skaits 10. - 12. klašu posmā ir 54. Piedāvāts noteikt šādu skolēnu skaita limitu, lai vidusskolas darbība iespējami mazā mērā tiek subsidēta no Ikšķiles vidusskolas pamatizglītības posma pedagogu atalgojumam paredzētajiem līdzekļiem.

5.2.5. Ķeguma komercnovirziena vidusskolas attīstības potenciāls

Ķeguma komercnovirziena vidusskola ir vienīgā novada vidusskola, kurai ir telpiskais potenciāls vidusskolas posmu ar paralēlām klasēm. Lai šo potenciālu nākotnē izmantotu, nozīmīgi turpināt veidot pilnas klases vidusskolā. 2022./23. mācību gadā izglītības iestāde var veidot 10. klasi, ja skolēnu skaits 10. klasē ir 18 skolēni vai kopējais skolēnu skaits 10. - 12. klašu posmā ir 54. Piedāvāts noteikt šādu skolēnu skaita limitu, lai vidusskolas darbība iespējami mazā mērā tiek subsidēta no Ķeguma

komercnovirziena vidusskolas pamatizglītības posma pedagogu atalgojumam paredzētajiem līdzekļiem. Lai nodrošinātu turpmāku attīstību un skolas iespējamu virzību uz vidusskolu ar divām paralēlklasēm, skolai kopdarbā ar Ogres novada Izglītības pārvaldi jāturpina stiprināt izglītības programmu piedāvājumu un jāturpina piesaistīt pedagogi kvalitatīvu izglītības programmu nodrošināšanai.

5.2.6. Edgara Kauliņa Lielvārdes vidusskolas attīstības potenciāls

Edgara Kauliņa Lielvārdes vidusskolai nepieciešama iekštelpu pārbūve, lai nodrošinātu higiēnas prasībām atbilstoša mācību procesa nodrošināšanu. Skolas telpas ļauj turpināt nodrošināt vidusskolas posmu bez paralēlklasēm. 2022./23. mācību gadā izglītības iestāde var veidot 10. klasi, ja skolēnu skaits 10. klasē ir 18 skolēni vai kopējais skolēnu skaits 10. - 12. klašu posmā ir 54. Piedāvāts noteikt šādu skolēnu skaita limitu, lai vidusskolas darbība iespējami mazā mērā tiek subsidēta no Edgara Kauliņa Lielvārdes vidusskolas pamatizglītības posma pedagogu atalgojumam paredzētajiem līdzekļiem. Izglītības iestādei kopdarbā ar Ogres novada Izglītības pārvaldi jāveic būtisks darbs, lai piesaistītu jaunus pedagogus gan pamatizglītības, gan vidējas izglītības posmam.

5.2.7. Madlienas vidusskolas attīstības potenciāls

Madlienas vidusskola saglabā savu nozīmību kā reģionālā vidusskola, kas nodrošina vidējās izglītības pakalpojumu no Ogres vistālāk esošajiem skolēniem. 2022./23. mācību gadā izglītības iestāde var veidot 10. klasi, ja skolēnu skaits 10. klasē ir 12 skolēni vai kopējais skolēnu skaits 10. - 12. klašu posmā ir 36. Piedāvāts noteikt šādu skolēnu skaita limitu, lai vidusskolas darbība iespējami mazā mērā tiek subsidēta no Madlienas vidusskolas pamatizglītības posma pedagogu atalgojumam paredzētajiem līdzekļiem.

5.2.8. Suntažu vidusskolas attīstības potenciāls

Suntažu vidusskola 2022./23. mācību gadā var veidot 10. klasi, ja skolēnu skaits 10. klasē ir 12 skolēni vai kopējais skolēnu skaits 10. - 12. klašu posmā ir 36. Piedāvāts noteikt šādu skolēnu skaita limitu, lai vidusskolas darbība iespējami mazā mērā tiek subsidēta no Suntažu vidusskolas pamatizglītības posma pedagogu atalgojumam paredzētajiem līdzekļiem.

6. Bibliogrāfija

- Amorim Neto, R., Rodrigues, V. P., Polega, M., & Persons, M. (2019). Career adapt- ability and entrepreneurial behavior in the K-12 classroom. *Teachers and Teaching*, 25(1), 90–109. <https://doi.org/10.1080/13540602.2018.1526783>
- Anfara A. V., Caskey M.M., (2014) Developmental Characteristics of Young Adolescents. Research Summary. https://www.researchgate.net/publication/341552860_Developmental_Characteristics_of_Young_Adolescents_Research_Summary/link/5ec6c159458515626cbf1eb7/download
- Ayelet Barkai (2005) A Psychiatric Perspective on Narratives of Self-Reflection in Resilient Adolescents Ayelet R. Barkai* and Nancy Rappaport Harvard Medical School and Cambridge Health Alliance, Massachusetts, USA
- Borasi, R., & Finnigan, K. (2010). Entrepreneurial attitudes and behaviors that can help prepare successful change-agents in education. *The New Educator*, 6(1), 1–29. <https://doi.org/10.1080/1547688X.2010.10399586>
- Bell, D. (2016). The lady music teacher as entrepreneur: Minnie Sharp and the Victoria Conservatory of Music in the 1890s. *BC Studies*, 191, 85.
- Bulger, S. M., Jones, E. M., Katz, N., Shrewsbury, G., & Wood, J. (2016). Swimming with sharks: A physical educator's guide to effective crowdsourcing. *Journal of Physical Education, Recreation and Dance*, 87(8), 21–26. <https://doi.org/10.1080/07303084.2016.1216487>
- Berry, B. (2013b). Teacherpreneurs and the future of teaching & learning. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*, 1(2), 25–34.
- Brighton, K. L. (2007). *Coming of age: The education and development of young adolescents*. Westerville, OH: National Middle School Association.
- Casey, B. J., Giedd, J. N., & Thomas, K. M. (2000). Structural and functional brain development and its relation to cognitive development. *Biological Psychology*, 54, 241-257.
- Caskey, M. M., & Ruben, B. (2007). Under construction: The young adolescent brain. In S. B. Mertens, V. A. Anfara, Jr., & M. M. Caskey (Eds.), *The young adolescent and the middle school* (pp. 47-72). Charlotte, NC: Information Age.
- Dennis, D. V., & Parker, A. (2010). Treating instructional malpractice: Reflexive proto- cols for entrepreneurial teachers. *Childhood Education*, 86(4), 249–254. <https://doi.org/10.1080/00094056.2010.10523158>
- Dahl, R. E. (2004). Adolescent brain development: A period of vulnerabilities and opportunities. Keynote address. In R. E. Dahl & L. P. Spear (Eds.), *Annals of The New York Academy of Sciences: Vol. 1021. Adolescent brain development: Period of vulnerabilities and opportunities* (pp. 1-22). New York, NY: The New York Academy of Sciences.
- Eriksons E.H., *Identitāte: jaunība un krīze*. 1998., Apgāds Jumava
- Hunzicker, J. (2017). Using Danielson's framework to develop teacher leaders. *Kappa Delta Pi Record*, 53(1), 12–17.
- Hanson, J. (2017). Exploring relationships between K–12 music educators' demographics, perceptions of intrapreneuring, and motivation at work. *Journal of Research in Music Education*, 65(3), 309–327. <https://doi.org/10.1177/0022429417722985>
- Hess, F., & Finn, C. E. (2007). What innovators can, and cannot, do. *Education Next*, 7(2), 48–56.
- <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/adolescent-mental-health> Adolescent mental health
- <https://www.pusaudzis.lv/p%C4%93t%C4%ABjums>
- J.Hattie (2017). www.visiblelearningplus.com/content/250-influences-student-achievement (Retrieved 28 March 2018 / PDF)

- Joan L. (1984). *Successful Schools for Young Adolescents* by Joan Lipsitz New Brunswick, N.J.: Transaction Books, Inc
- Jung K.G. *Collected Works of C.G. Jung*. Translated by R.F.C.Hull. Princeton: Princeton University Press, 1972
- Keddie, A. (2017). Primary school leadership in England: Performativity and matters of professionalism. *British Journal of Sociology of Education*, 38(8), 1245–1257. <https://doi.org/10.1080/01425692.2016.1273758>
- Kalantzis, M., & Cope, B. (2016). Pedagogy. In M. Kalantzis & B. Cope (Eds.), *Learning by design* (pp. 57–75). Common Ground Publishing.
- Kellough, R. D., & Kellough, N. G. (2008). *Teaching young adolescents: Methods and resources for middle grades teaching* (5th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Merrill Prentice Hall.
- Kohlberg, L. (1983). *The psychology of moral development*. New York, NY: Harper & Row.
- Le Deist, F.D. and Winterton, J. (2005), "What is competence?", *Human Resource Development International*, Vol. 8 No. 1, pp. 27-46, doi: 10.1080/1367886042000338227.
- Laura J. Diksone, PhD, Sarah M. Witkraft. Covid-19 anxiety and mental health among university students in the early stages of the US pandemic. MAORCID Icon and Mary J. Shaded, MA, *American College Health Journal*, Received 10 August 2020, accepted 25 April 2021, published online: 16 August 2021
- Lee, V. E., & Smith, J. B. (1997, Fall). High School Size: Which Works Best and for Whom? *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 19(3), 205-227. <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.874.6116&rep=rep1&type=pdf>
- Leskauskas D. Generation Z- everyday (life with) auxiliariary. *International Psychoanalytic Forum* Volume 29 of 2020-3rd Edition. New faces of fear: XX. IFPS Forum Articles, October 2018, Florence
- Leskausks Darius ORCID Icon, Dejan Stevanovich ORCID Icon, Burge Kabukcu Basay, Omers Pool, Laura Nussbauma ORCID Icon & Medea Zirkashvili. Aspects related to the COVID-19 pandemic and predictors of emotional and behavioral symptoms in young people with pre-existing mental health problems: results from Georgia, Lithuania, Romania, Serbia and Turkey. *Nordic Journal of Psychiatry*, Received June 28, 2021, received November 24, 2021, published online: December 23, 2021
- Mulder, M. (2014). Conceptions of Professional Competence. In: S. Billett, C. Harteis, H. Gruber (Eds). *International Handbook of Research in Professional and Practice-based Learning*. Dordrecht: Springer. pp. 107-137.
- Martin, A., Abd-El-Khalick, F., Mustari, E., & Price, R. (2018). Effectual reasoning and innovation among entrepreneurial science teacher leaders: A correlational study. *Research in Science Education*, 48(6), 1297–1319. <https://doi.org/10.1007/s11165-016-9603-1>
- Maranto, R. (2015). Did the teachers destroy the school? Public entrepreneurship as creation and adaptation. *Journal of School Leadership*, 25(1), 69–101. <https://doi.org/10.1177/105268461502500104>
- Masimo Ammaniti. (2011). Personality development during adolescence: reliability and validation of the Interview of Personality Organization Processes in Adolescence (IPOP-A)
- Nash, S. (2014). Heather Gell and music education in the community. *Australian Journal of Music Education*, 2, 129–147.
- Omer Attali, M., & Yemini, M. (2017). Initiating consensus: Stakeholders define entrepreneurship in education. *Educational Review*, 69(2), 140–157. <https://doi.org/10.1080/00131911.2016.1153457>
- Oplatka, I. (2014). Understanding teacher entrepreneurship in the globalized society. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy*, 8(1), 20–33. <https://doi.org/10.1108/JEC-06-2013-0016>

- R. do C. Amorim Neto, V. Picanço Rodrigues, and S. Panzer, "Exploring the relationship between entrepreneurial behavior and teachers' job satisfaction," *Teaching and Teacher Education*, vol. 63, pp. 254–262, 2017.
- Raphael, L., & Burke, M. (2012). Academic, social, and emotional needs in a middle grades reform initiative. *Research in Middle Level Education Online*, 35(6), 1-13.
- Schimmel, I. (2016). Entrepreneurial educators: A narrative study examining entrepreneurial educators in launching innovative practices for K-12 schools. *Contemporary Issues in Education Research (CIER)*, 9(2), 53. <https://doi.org/10.19030/cier.v9i2.9615>
- Scales, P. C. (2010). Characteristics of young adolescents. In *This we believe: Keys to educating young adolescents* (pp. 63-62). Westerville, OH: National Middle School Association.
- Van Dam, K., Schipper, M., & Runhaar, P. (2010). Developing a competency-based framework for teachers' entrepreneurial behavior. *Teaching and Teacher Education*, 26(4), 965- 971. doi: 10.1016/j.tate.2009.10.038
- Van der Heijden, H. R. M. A., Geldens, J. J. M., Beijaard, D., & Popeijus, H. L. (2015). Characteristics of teachers as change agents. *Teachers and Teaching*, 21(6), 681–699. <https://doi.org/10.1080/13540602.2015.1044328>
- Van der Heijden, H. R. M. A., Geldens, J. J. M., Beijaard, D., & Popeijus, H. L. (2015). Characteristics of teachers as change agents. *Teachers and Teaching*, 21(6), 681–699. <https://doi.org/10.1080/13540602.2015.1044328>
- Wilson Kasule, G., Wesselink, R., Noroozi, O., & Mulder, M. (2015). The current status of teaching staff innovation competence in Ugandan universities: Perceptions of managers, teachers, and students. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 37(3), 330–343. <https://doi.org/10.1080/1360080X.2015.1034425>
- Yemini, M., & Bronshtein, Y. (2016). The global–local negotiation: Between the official and the implemented history curriculum in Israeli classrooms. *Globalization, Societies and Education*, 14(3), 345-357.